

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ
КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему
**«Неприбуткові організації в Україні:
специфіка державного регулювання»**

на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
освітньо-професійної програми «Публічне управління та адміністрування»

*Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело*

Сергій ПЛЕВАКО

_____
(підпис)

Виконав: здобувач вищої освіти,
гр. ПУДМ-61
Сергій ПЛЕВАКО

Керівник: д.н.держ.упр., професор
Олександр ІГНАТЕНКО

Рецензент: д.е.н., проф.
Олена ГУДЗЬ

Київ, 2023

**ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
Навчально-науковий інститут захисту інформації**

Кафедра публічного управління та адміністрування
Ступінь вищої освіти «Магістр»
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»
Освітньо-професійна програма «Публічне управління та адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Світлана ПЕТЬКУН

«23» лютого 2023 р.

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
Плеваки Сергія Олександровича**

1. Тема роботи «**Неприбуткові організації в Україні: специфіка державного регулювання**»;
керівник кваліфікаційної роботи – Ігнатенко Олександр Павлович, д.н.держ.упр., доцент, затверджені наказом Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій від «19» жовтня 2023 р. № 145.
2. Термін подання кваліфікаційної роботи – «02» січня 2024 р.
3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи: спеціальна теоретична і методична наукова література; наукові публікації (статті, монографії, дисертаційні дослідження) провідних вітчизняних та закордонних дослідників за темою кваліфікаційної роботи; результати науково-дослідної роботи кафедри публічного управління та адміністрування «Теоретико-прикладні аспекти розвитку цифрової держави в Україні»; нормативно-правові документи; матеріали переддипломної практики.
4. Перелік ілюстративного матеріалу: *презентація*
5. Дата видачі завдання: «01» березня 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Структура роботи, вступ	10.04.2023 – 30.04.2023	Виконано
2.	Розділ I	01.05.2023 – 30.06.2023	Виконано
3.	Розділ II	01.07.2023 – 31.08.2023	Виконано
4.	Розділ III	01.09.2023 – 31.10.2023	Виконано
5.	Висновки, додатки	01.11.2023 – 30.11.2023	Виконано
6.	Презентація	01.12.2023 – 15.12.2023	Виконано

Здобувач вищої освіти _____

Сергій ПЛЕВАКО

Керівник
кваліфікаційної роботи _____

Олександр ІГНАТЕНКО

РЕФЕРАТ

Плевако С.О. Неприбуткові організації в Україні: специфіка державного регулювання : кваліф. робота на здобуття освіт. ступеня магістра; спец. 281 «Публічне управління та адміністрування»; Держ. у-т інформац.-комунікац. технолог.; каф. публічного управління та адміністрування; наук. керівник О.П. Ігнатенко, д.н.держ.упр., проф. Київ, 2023. 79 с.

Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне обґрунтування відносин держави із неприбутковими організаціями та розробка практичних рекомендацій з удосконалення механізмів державного регулювання неприбуткових організацій в Україні.

Об'єкт дослідження – діяльність неприбуткових організацій.

Предмет дослідження механізми державного регулювання діяльності неприбуткових організацій в Україні.

Короткий зміст роботи. Охарактеризовано роль та функції неприбуткових організацій в сучасних умовах соціально-економічного розвитку; проведено критичний аналіз інструментарію державного регулювання діяльності неприбуткових організацій; узагальнено зарубіжний досвід регулювання діяльності неприбуткових організацій; охарактеризовано динаміку діяльності неприбуткових організацій в Україні; зроблено висновки про наявні проблеми та виклики; розкрито інституційні засади державного регулювання діяльності неприбуткових організацій; визначено пропозиції з удосконалення нормативно-правового регулювання діяльності неприбуткових організацій.

Ключові слова: неприбуткові організації, громадянське суспільство, громадські організації, некомерційні організації, економічний розвиток, соціальна ефективність, економічна ефективність, прибуток, бюджетні кошти, автономність, державне фінансування, державна соціальна політика.

ABSTRACT

Plevako S.O. Non-profit organizations in Ukraine: specifics of state regulation: qualification: qualifying work for obtaining a master's degree; specialty 281 «Public management and administration»; State University of Information and Communication Technologies.; Department of Public Management and Administration; scientific supervisor O.P. Ignatenko, doctor of science in public administration, professor. Kyiv, 2023. 79 p.

The purpose of the qualification work is a theoretical substantiation of the state's relations with non-profit organizations and the development of practical recommendations for improving the mechanisms of state regulation of non-profit organizations in Ukraine .

The object of the study activities of non-profit organizations .

The subject of the research is mechanisms of state regulation of non-profit organizations in Ukraine.

Summary of the work. The role and functions of non-profit organizations in modern conditions of socio-economic development are characterized; a critical analysis of the tools of state regulation of the activities of non-profit organizations was carried out; foreign experience in regulating the activities of non-profit organizations is summarized; the dynamics of non-profit organizations in Ukraine are characterized; conclusions were made about existing problems and challenges; the institutional principles of state regulation of the activities of non-profit organizations are disclosed; suggestions for improving the regulatory and legal regulation of the activities of non-profit organizations have been identified.

Keywords: non-profit organizations, civil society, public organizations, non-profit organizations, economic development, social efficiency, economic efficiency, profit, budget funds, autonomy, state financing, state social policy

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ I НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМВІДНОСИН ДЕРЖАВИ І НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	9
1.1. Роль та функції неприбуткових організацій у сучасних умовах соціально- економічного розвитку.....	10
1.2. Економічний механізм державного регулювання діяльності неприбуткових організацій.....	17
1.3. Зарубіжний досвід регулювання діяльності неприбуткових організацій	24
РОЗДІЛ II СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ.....	33
2.1. Динаміка діяльності неприбуткових організацій в Україні	34
2.2. Інституційні засади державного регулювання діяльності неприбуткових організацій.....	42
2.3. Оцінка дієвості інструментів державного регулювання діяльності неприбуткових організацій (на прикладі профспілкових організацій).....	49
РОЗДІЛ III ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ДІЄВОСТІ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ.....	57
3.1. Пропозиції щодо змін в оподаткуванні неприбуткових організацій.....	57
3.2. Удосконалення нормативно-правового регулювання діяльності неприбуткових організацій.....	63
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	72

ВСТУП

Актуальність теми. Основоположним фактором розгортання процесів демократизації сучасного суспільства на сьогодні є не стільки поширення ринкової економіки і приватної власності, а реалізація влади громадських організацій, що становить зміст громадянської самоорганізації. Нагальною проблемою на сучасній стадії розвитку України, на відміну від країн Європейського Союзу, є формування умов для розгортання влади громадських організацій як співучасника організаційної взаємодії з державою.

Внаслідок загострення фінансово-економічної кризи, певних демографічних процесів та глобалізації демократичні держави теж все частіше зіштовхуються з браком можливостей забезпечити належний соціальний захист населення. З огляду на це посилюється роль некомерційних організацій у вирішенні актуальних соціально-економічних та екологічних проблем, здійсненні громадського контролю за діяльністю влади та корпорацій, наданні соціальних послуг населенню (допомога вразливим верствам населення, медична допомога, просвіта і виховання, захист довкілля і культурної спадщини, захист інтересів окремих категорій та спільнот – вікових, гендерних, професійних тощо). Реалізація усіх цих функцій третього сектору безумовно сприятиме сталому розвитку суспільства.

Огляд наукової літератури свідчить, що проблеми налагодження ефективного діалогу між державою і громадянським суспільством, дієвості існуючих і пошуку нових механізмів взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства є предметом досліджень усе більшої кількості українських науковців. Ці питання знайшли висвітлення в роботах таких науковців, як: Бесчастний В.М. [2], Білецький В.С. [3], [4], Височан О.О. [6], Вінніков О.Ю. [7], Гілета О.П. [9], Гребенюк Б.О. [12], Гура Н.О. [15], Котенко Н.В. [26], Мелех Л.В. [28], Романів Є.М. [56], Самбук О.М. [57], Усаченко Л.М. [65], Чернявська Л.М. [68] та ін.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, у вітчизняній науковій літературі до цього часу не сформовано єдиного усталеного терміну для

означення добровільного та неприбуткового об'єднання громадян. Відносно поширене поняття «громадська організація» також є неунормованим і часто служить синонімом неурядовій, неприбутковій, недержавній організації, організації третього сектору тощо. Залишаються неврегульованими окремі питання взаємодії держави та неприбуткових організацій, зокрема в частині отримання неприбуткового статусу, участі неприбуткових організацій у розробленні публічної політики та ін. З огляду на зазначене зроблено вибір теми магістерського дослідження.

Мета і завдання дослідження. *Мета дослідження* – теоретичне обґрунтування відносин держави із неприбутковими організаціями та розробка практичних рекомендацій з удосконалення механізмів державного регулювання неприбуткових організацій в Україні.

Для досягнення мети було визначено такі *завдання*:

- охарактеризувати роль та функції неприбуткових організацій в сучасних умовах соціально-економічного розвитку;
- провести критичний аналіз інструментарію державного регулювання діяльності неприбуткових організацій;
- узагальнити зарубіжний досвід регулювання діяльності неприбуткових організацій.
- охарактеризувати динаміку діяльності неприбуткових організацій в Україні, зробити висновки про наявні проблеми та виклики;
- розкрити інституційні засади державного регулювання діяльності неприбуткових організацій;
- визначити пропозиції з удосконалення нормативно-правового регулювання діяльності неприбуткових організацій.

Об'єкт дослідження – діяльність неприбуткових організацій.

Предмет дослідження – механізми державного регулювання діяльності неприбуткових організацій в Україні.

Методи дослідження. Наукове дослідження здійснювалося з використанням численних наукових методів. Так, за допомогою

діалектичного методу вдалося дослідити роль та функції неприбуткових організацій, а також процес становлення системи їх державного регулювання в Україні. Сутність економічного механізму регулювання діяльності неприбуткових організацій досліджувалася за допомогою методу абстрагування, його складові елементи – за допомогою аналізу. Історичний і логічний підходи використовувалися комплексно для дослідження стану і тенденцій діяльності неприбуткових організацій в Україні. Через метод порівняльного аналізу вивчався зарубіжний досвід у досліджуваній сфері. На підставі отриманих даних та з використанням аксіоматичного методу вдалося напрацювати ряд рекомендацій з удосконалення системи державного регулювання діяльності неприбуткових організацій в Україні.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення отриманих результатів полягає у висвітленні проблем у сфері розвитку держави та громадянського суспільства, пропозиції щодо вирішення яких сприятимуть розвитку неприбуткових організацій в Україні. Пропозиції з удосконалення нормативно-правових актів, фінансової підтримки неприбуткових організацій можуть бути використані органами державної влади при формуванні відповідних змін до законодавства.

Структура та обсяг магістерської роботи. Магістерська робота викладена на 79 сторінках, у т.ч. 67 сторінках основного тексту. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел з 72 найменувань.

РОЗДІЛ І

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОВІДНОСИН ДЕРЖАВИ І НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Проблеми та перспективи розвитку взаємовідносин держави та громадянського суспільства стали особливо актуальними для України на сучасному етапі формування публічного врядування та зближення з ЄС. Відсутність традицій громадянського суспільства, зокрема як "здатності людей до солідарності, до існування громадою, колективної співпраці та організованості, що засновується ані на імперативах традиційного суспільства, ані на директивному впливі держави", відчувається особливо гостро, і помітно гальмує процес демократизації, налагодження взаєморозуміння між громадянами та владою [57].

Держава може зарадити більшості цих проблем, створивши сприятливе для громадських організацій законодавство, делегуючи їм частину своїх функцій, підтримуючи їх фінансово та забезпечуючи позитивне ставлення з боку суспільства. Для підвищення ефективності некомерційних організацій кошти з держбюджету або спеціального фонду мають надаватися таким організаціям виключно на конкурсній основі та з урахуванням суспільної думки щодо актуальності проектів та гостроти попиту на соціальні послуги. На цьому шляху принципово важливо зберегти максимальну незалежність некомерційних організацій від держави – принаймні в частині визначення мети та напрямів діяльності, структури організації та її керівного складу, можливості мати альтернативні джерела фінансування, формування публічної позиції організації. Чим більшим за обсягом та прозорістю системи розподілу є фінансування третього сектору, тим більшою мірою держава сприяє його сталому розвитку. Особливо важливо при цьому враховувати потреби організацій із захисту прав людини, екологічних та інших організацій, які своєю діяльністю опонують державі або інтересам великого бізнесу. Залежність таких організацій від одного джерела фінансування, в тому числі державного, робить їх особливо вразливим та слабкими [72].

1.1. Роль та функції неприбуткових організацій у сучасних умовах соціально-економічного розвитку

Держава та громадянське суспільство тісно пов'язані, проте відносини між ними не є підпорядкованими або асиметричними. Громадянське суспільство не запроваджується законом, нехай навіть і основним у державі, воно виникає, формується спонтанно у суспільній історії шляхом суверенізації життя громад. Роль держави полягає у регламентації діяльності інституцій громадянського суспільства, підтримуючи їхній розвиток або гальмуючи його. Сприяння держави формуванню простору для розвитку громадянського суспільства є одним із найважливіших її завдань.

Під визначенням «громадянське суспільство» сьогодні розуміють суспільство громадян з високим рівнем економічних, соціальних, політичних і культурних рис, яке утворює з державою розвинуті правові відносини, суспільство рівноправних громадян, що не залежить від держави, а взаємодіє з нею для суспільного блага [65]. Головними ініціаторами організації такої взаємодії суспільства і держави виступають інститути громадського суспільства.

До інститутів громадянського суспільства належать громадські організації та рухи, професійні і творчі спілки, організації роботодавців, професійні асоціації, недержавні заклади освіти та охорони здоров'я, благодійні, релігійні організації, недержавні засоби масової інформації, непідприємницькі товариства та установи, політичні партії та організації підприємців і промисловців, що не належать до влади, та інші форми об'єднань громадян. Різноманітні інститути громадського суспільства досить часто називають неурядовими організаціями, недержавними організаціями, неприбутковими організаціями, некомерційними організаціями, громадськими об'єднаннями.

В іноземній літературі відносно громадських утворень також застосовують різні терміни: «спілки», «асоціації», «об'єднання», що при дослівному перекладі посилює термінологічну плутанину. Зважаючи, що

ключовими ознаками громадських організацій є неприбутковість, недержавність та добровільність об'єднання її членів, громадську, неурядову або неприбуткову (некомерційну) організацію можна визначити як добровільне об'єднання громадян для задоволення і захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших інтересів, що не ставить за мету отримання прибутку від діяльності [23].

Організації громадянського суспільства або ж всю цю численність термінів об'єднують поняттям – «третій сектор», який, власне кажучи, і є громадянським суспільством у вузькому розумінні. Головною ознакою цих інститутів є те, що вони утворюються не державою і тому їх реальне функціонування є показником громадської зрілості суспільства, усвідомлення ним своїх власних потреб, рівня його самосвідомості. Такі організації створюються для досягнення соціальних, благодійних, культурних, освітніх, наукових цілей, захисту прав і законних інтересів громадян, а також їх здоров'я, розвитку фізкультури і спорту, задоволення духовних та інших нематеріальних потреб громадян і в інших цілях, спрямованих на досягнення суспільних благ.

Невід'ємним елементом громадянського суспільства є некомерційні організації, які утворюються на добровільній основі з метою забезпечення актуальних соціально-економічних потреб населення та не мають на меті отримання прибутку від своєї діяльності. Водночас активна участь громадян у суспільному житті, у прийнятті та реалізації рішень, сприяння розвитку громадянської ініціативи є передумовою та показником сталого розвитку суспільства.

Неприбуткові організації як сектор економіки є недержавними, неурядовими; головним чином не залежать як від держави, так і від бізнесу; для них характерні неприбутковість, некомерційність; вони засновані на добровільній активності громадян; значну їх частину становлять благодійні організації, що визначає їх філантропічність.

Неприбуткова організація – це самостійний господарюючий суб'єкт, який має права юридичної особи і здійснює діяльність, передбачену установчими документами, має самостійний баланс, поточні рахунки в банках, печатку, веде бухгалтерський облік, подає звітність відповідно до законодавства, не має на меті отримання прибутку.

Потенціал сприяння третього сектору сталому розвитку суспільства спеціально не описано ані у вітчизняній, ані в іноземній науковій літературі. Однак роль некомерційних організацій у гармонізації відносин у системі "економічний розвиток – соціальний захист – охорона навколишнього середовища" є безсумнівною [61]. Соціально-політичні наслідки діяльності неприбуткових організацій та їх економічна ефективність значною мірою визначені умовами функціонування цих організацій – сприятливістю законодавства, прозорістю державного управління, дотриманням демократичних принципів, ефективністю економічної діяльності секторів виробництва, активністю громадян у суспільному житті.

Враховуючи наслідки глобальної кризи і скорочення обсягів міжнародної допомоги, слід очікувати подальшого посилення протиріч між країнами з різними рівнями розвитку, зростання нерівності у доходах та загострення соціальних проблем. Внаслідок загострення кризових явищ, певних демографічних процесів та глобалізації демократичні держави теж усе частіше зіштовхуються з браком можливостей забезпечити належний соціальний захист населення. З огляду на це посилюється роль некомерційних організацій у вирішенні актуальних соціально-економічних та екологічних проблем, здійсненні громадського контролю за діяльністю влади та корпорацій, наданні соціальних послуг населенню (допомога вразливим верствам населення, медична допомога, просвіта і виховання, захист довкілля і культурної спадщини, захист інтересів окремих категорій та спільнот – вікових, гендерних, професійних тощо). Реалізація усіх цих функцій третього сектору безумовно сприятиме сталому розвитку суспільства.

Органи державної виконавчої влади та органи місцевого

самоврядування, співпрацюючи з неприбутковими організаціями, доповнюють одне одного у вирішенні соціальних проблем. Певні обмеження, які існують для однієї із сторін, можуть бути компенсовані перевагами іншої. Отже, неприбутковим організаціям простіше адаптуватися до суспільних потреб, що постійно змінюються.

У частині економічного розвитку суспільства громадські організації здатні сприяти боротьбі з корупцією, захищати права галузевих, професійних і корпоративних асоціацій, право громадян на працю та її гідну оплату, сприяти підвищенню рівня добробуту населення через лобістську і протестну діяльність, проводити освітні й інформаційні кампанії для різних соціально-професійних категорій населення (наприклад, підприємців, найманих працівників, співмешканців багатоквартирних будинків, безробітних тощо).

З метою сприяння соціальному розвитку некомерційні організації захищають права громадян у суді (т. зв. адвокатська діяльність третього сектору – захист прав споживачів, жінок, дітей, пацієнтів), підтримують вразливі верстви населення (безробітних, безхатченків, важкохворих, інвалідів, самотніх), організовують дозвілля, культурні заходи та клуби (групи для спілкування за інтересами), надають послуги у сфері освіти і виховання. У галузі охорони навколишнього середовища потенціал третього сектору є особливо потужним. Некомерційні організації спроможні:

- проводити незалежний моніторинг стану водних, земельних ресурсів, атмосферного повітря і природно-заповідних територій;
- організовувати і проводити акції, спрямовані на збереження і захист лісів, боротьбу з втратами біологічного і ландшафтного різноманіття, розвиток екомережі;
- брати участь у прийнятті екологічно орієнтованих рішень, домагатися збільшення й оптимізації витрат на охорону довкілля з держбюджету та природоохоронних фондів;
- мобілізувати громадськість для реагування на надзвичайні екологічні ситуації або загрозу їх виникнення;

- проводити інформаційно-освітні заходи з метою підвищення рівня захисту населення від надзвичайних ситуацій, техногенних катастроф, стихійних лих;

- організовувати і проводити кампанії, спрямовані на боротьбу зі змінами клімату, інші просвітницькі, лобістські, креативні, протестні акції, спрямовані на захист і охорону навколишнього природного середовища.

Роль неприбуткових організацій у сприянні сталому розвитку суспільства посилюють процеси, притаманні третьому сектору в усіх країнах світу, а саме міжнародна кооперація, глобалізація, комерціалізація, професіоналізація та бюрократизація громадських організацій. Однак ефективній співпраці третього сектору зі суспільством заважають певні зовнішні та внутрішні обставини, головними з яких є недовіра суспільства до некомерційних організацій, завузьке розуміння функцій неприбуткових організацій державою, відсутність або неефективність правового регулювання, системної державної політики, спрямованої на підвищення ефективності діяльності третього сектору, несформованість громадянського суспільства, здатного компенсувати "провали" держави та інших суспільних інститутів.

Вітчизняний дослідник Ю. Бондаренко пропонує визначати ефективність організацій третього сектору за трьома ключовими критеріями: економічною ефективністю, соціальною ефективністю та сталістю некомерційних організацій. Економічна ефективність організації полягає у її продуктивності та оптимальності співвідношення витрат і отриманих результатів діяльності. Соціальна ефективність означає відповідність її діяльності основній меті третього сектору – задоволенню соціальних потреб громадян. Під сталістю некомерційної організації розуміють стабільність її соціально-економічного стану. Сюди ж можна віднести потенційний внесок організацій третього сектору у забезпечення сталого розвитку суспільства [5].

Параметрами ефективності некомерційних організацій можуть бути форма та якість системи підзвітності й аудиту, зовнішнього регулювання й

фінансування, функції наглядової ради, громадського моніторингу. Більш практичними показниками ефективності третього сектору є чисельність та масштаб виконуваних проєктів, кількість та співвідношення волонтерів і професійних працівників, структура послуг, які надає сектор, джерела фінансування, відносини з державою, досвід виконання контрактів з державою.

Для аналізу ефективності і сталості розвитку некомерційних організацій USAID та Freedom House застосовують комплексний показник (індекс сталості третього сектору), який відображає сприятливість законодавства, стабільність організаційної структури, фінансову потужність, поширеність співпраці некомерційних організацій, асортимент та обсяг послуг, які надають організації, технічну інфраструктуру та ставлення громадськості. Фінансову потужність організації зумовлює різноманітність джерел доходів, розвиненість системи управління фінансами та ефективна система забезпечення ресурсів для подальшої роботи організації. До основних джерел фінансування третього сектору відносять субсидії/гранти органів влади з державного або місцевого бюджету; пожертви комерційних компаній, добродійних організацій та меценатів; членські внески і дохід від власної прибуткової діяльності.

Економічну ефективність неприбуткових організацій слід розглядати комплексно як суму фінансового, соціального та екологічного ефектів. Неприбуткові організації не ставлять за мету отримання прибутку, але у своїй діяльності можуть отримувати пасивні доходи, бути самоокупними або нести збитки. Зрозуміло, що цей фактор не є основним в оцінці діяльності неприбуткової організації, але при визначенні її ефективності на нього слід звертати увагу.

Найвагомим є соціальний ефект від діяльності неприбуткової організації, але визначити його у фінансовому еквіваленті досить складно. Оскільки, наприклад, не можливо оцінити вартість життів, які врятували лікарі організації "Червоний хрест". Простіше з об'єднанням юридичних осіб,

створеними для представлення інтересів засновників. Наприклад, при обрахунку соціальної ефективності діяльності Торгово-промислової палати необхідно враховувати обсяг додатково отриманого прибутку її членами, обсяг додаткових платежів до бюджетів усіх рівнів, кількість створених нових робочих місць, інвестиції, вкладені в інфраструктуру держави, збільшення позитивного сальдо міжнародного торгового обороту та інше.

Досвід демократій світу показує, що громадянське суспільство не може існувати без розвинутої мережі неприбуткових, насамперед, неполітичних, об'єднань громадян, яка забезпечує участь широких кіл громадськості в процесі розвитку. Такі об'єднання виконують функції посередника між державою і різними соціальними групами, захищаючи їхні права й інтереси; вони запобігають монополізації державою політичної, економічної та інших сфер життя суспільства, забезпечуючи громадський контроль за діяльністю держави і її структур. Не маючи за мету одержання прибутку, вони перерозподіляють ті, які є, і створюють додаткові фінансові, матеріальні, інтелектуальні та інші ресурси, спрямовані на задоволення приватних і суспільних інтересів. Завдяки таким об'єднанням громадськість також презентує державі власний погляд на різні проблеми – соціальні, культурні, економічні та ін.

Існуючі критерії оцінки прибуткових і неприбуткових організацій мають досить багато спільного, тобто, деякі критерії можна застосовувати для обох типів організацій. Водночас певні критерії мають бути адаптовані до специфіки функціонування неприбуткових організацій. Отже, економічна ефективність неприбуткових організацій є сумою фінансового, соціального та екологічного ефектів, які слід оцінювати з точки зору всього суспільства країни, а не окремого її елемента.

В Україні відбуваються динамічні процеси, пов'язані з її європейським шляхом розвитку. Це і демократичні перетворення, і формування ринкової економіки, і становлення громадянського суспільства та соціальної держави. В Україні всі неприбуткові організації можна поділити на дві великі групи –

бюджетні й небюджетні. Крім того, їх розрізняють за особливостями оподаткування та ознаками неприбутковості. Це вимагає вдосконалення нормативної бази на основі ґрунтовного дослідження особливостей діяльності і визначення відповідних класифікаційних ознак.

Неурядові організації України активно співпрацюють з органами влади, громадськістю, комерційними організаціями для розв'язання актуальних соціальних, економічних, екологічних проблем, надають громадянам широкий спектр товарів і послуг. У багатьох сферах (надання соціальних послуг, захист громадянських прав, екологічні проекти) неприбуткові організації часто є ефективнішими за комерційні підприємства та органи влади завдяки відсутності орієнтації на отримання прибутку, гнучкому управлінню організацією, швидкому реагуванню на запити суспільства, індивідуальному підходу.

Необхідність реалізації демократичних принципів суспільного розвитку в Україні зумовили потребу в оптимальних змінах загального процесу регулювання діяльності неприбуткових організацій. Зокрема, удосконалення національного законодавства щодо обліку та оподаткування результатів діяльності неприбуткових організацій, джерел їх фінансування як за рахунок міжнародних донорських організацій, так і внесків фізичних та юридичних осіб.

1.2. Економічний механізм державного регулювання діяльності неприбуткових організацій

Враховуючи неприбутковий характер діяльності та значний суспільний потенціал громадських організацій, останні потребують державної підтримки, зокрема, в частині формування сприятливого законодавства і ресурсного забезпечення діяльності третього сектору. Стосовно типів відносин третього сектору з державою виділяють відносини залежності – кооперації, заміни – доповнення – протистояння, кооперації – доповнення – кооптації – конфронтації [22]. Фінансова підтримка некомерційних організацій з боку

держави, якої так потребує третій сектор, передбачає регулювання й контроль за ефективністю використання коштів та дотриманням вимог сталого розвитку, згідно з якими будь-яка економічна діяльність повинна здійснюватися з урахуванням економічної рентабельності, соціальної ефективності та збереження й охорони навколишнього природного середовища. Усі ці планові і регуляторні функції має взяти на себе держава із залученням широких кіл громадськості.

До основних джерел фінансування третього сектору відносять субсидії/гранти органів влади з державного або місцевого бюджету; пожертви комерційних компаній, добродійних організацій та меценатів; членські внески і дохід від власної прибуткової діяльності. Зважаючи на важливу роль громадських організацій у задоволенні основних суспільних потреб громадян та їх груп у забезпеченні сталого розвитку, формування нового економічного механізму стимулювання третього сектору стає нагальним завданням системи управління і регулювання національної економіки. Метою такого економічного механізму є всебічна та системна підтримка діяльності третього сектору з метою забезпечення основних суспільних інтересів громадян та сталого розвитку суспільства.

З інституційної точки зору економічний механізм покликаний забезпечити досягнення цілей держави (гарантія захисту прав і свобод громадян, якісне та своєчасне надання усього спектру соціальних послуг з одночасною оптимізацією витрат держави на виробництво і розподіл таких послуг), захист інтересів громадян, їх соціальних, територіальних груп, а також дотримання вимог сталого розвитку. Ефективність виконання цих завдань залежить від того, наскільки оптимальним є поєднання окремих елементів економічного механізму (як добре врегульовано механізм) та як добре він реалізується. Останньому сприяють не лише суто економічні заходи, але й інші – адміністративні, соціальні, культурно-історичні фактори.

Розпочати формування економічного механізму стимулювання організацій третього сектору доцільно з визначення самого поняття

економічного механізму, зваживши при цьому на різне тлумачення поняття вітчизняними й іноземними економістами-науковцями, що викликано не лише різною економічною та культурною традицією, умовами взаємодії різних секторів економіки, але й принципово відмінними уявленнями про саму структуру суспільства. Отже, економічний механізм стимулювання діяльності некомерційних організацій – це насамперед правовий інститут, що регулює порядок і умови:

- фінансування діяльності некомерційних організацій за рахунок бюджетних коштів;
- акумулювання та розподілу бюджетних коштів для підтримки діяльності некомерційних організацій;
- економічного стимулювання фінансування діяльності організацій третього сектору комерційними організаціями та фізичними особами.

Фінансування діяльності некомерційних організацій за рахунок бюджетних коштів може здійснюватися шляхом прямої підтримки їх життєдіяльності (субсидії для оплати поточних витрат), надання коштів для реалізації громадськими організаціями власних програм і проєктів (гранти) та оплати некомерційним організаціям виконаних робіт згідно з попередньо укладеними контрактами. Крім цього, ці механізми фінансування некомерційних організацій виконують різні соціальні функції: прямі асигнування підтримують сектор у цілому, гранти дозволяють зафіксувати суспільну увагу до тих чи інших нагальних проблем, а за допомогою системи контрактів здійснюється фінансування тих соціальних послуг, актуальність яких встановлюють органи державної влади.

Акумулювання та розподіл бюджетних коштів для підтримки діяльності некомерційних організацій передбачає створення спеціального національного фонду фінансування на конкурсній основі громадських організацій для виконання ними найбільш актуальних та важливих програм, проєктів і заходів.

Однак пряме фінансування третього сектору – не єдина можливість держави забезпечити його фінансову підтримку, адже держава має можливість

економічно стимулювати добродійну діяльність комерційних організацій та фізичних осіб. Створення і впровадження економічного механізму стимулювання третього сектору передбачає таку послідовну діяльність уповноважених органів державної влади, науковців та представників громадськості:

- визначення найбільш пріоритетних сфер діяльності громадських організацій з метою максимального використання їх потенціалу для сприяння сталому розвитку суспільства;

- розроблення актуальних і суспільно важливих напрямів діяльності, програм, проєктів, для реалізації яких організаціям третього сектору на конкурсній основі надаватиметься державне фінансування;

- визначення і затвердження вимог щодо кваліфікаційного рівня громадських організацій, здатних виконувати роботи за відповідними контрактами з органами державної влади;

- розроблення і впровадження системи акумулювання та розподілу коштів для фінансування діяльності громадських організацій;

- розроблення і впровадження системи адміністрування та підзвітності громадських організацій, які виконують роботи за кошти держави або спеціального фонду;

- розроблення і впровадження механізму відшкодування та повернення коштів державі або у спеціальний фонд за послуги, які організації третього сектору не надали, надали неякісно або не в повному обсязі;

- розроблення і впровадження системи незалежного моніторингу діяльності організацій третього сектору та регулятора (спеціально уповноважених для співпраці з громадськими організаціями органів влади).

Важливою функцією економічного механізму стимулювання розвитку третього сектору є створення належних умов для зацікавленості підприємств, організацій і громадян у підтримці діяльності неприбуткових організацій. Спеціально розроблена система стимулювання приватної і корпоративної благодійної діяльності має включати, крім цього, механізм надання

податкових, кредитних та інших пільг фірмам, підприємствам, корпораціям, фізичним особам, які здійснюють відрахування до фонду підтримки третього сектору.

Для того щоб бути ефективним, економічний механізм має враховувати умови й особливості функціонування третього сектору, а також реагувати на його недоліки. З економічної точки зору некомерційним організаціям має бути притаманна низька ефективність через безоплатність праці добровільних працівників (волонтерів). Вони також потерпають від хронічного дефіциту коштів для реалізації своєї програмної діяльності та спротиву громадськості, а також часто потрапляють у політичну залежність від донорів. Окрім браку зовнішнього фінансування, некомерційні організації зіштовхуються з іншими, об'єктивно заскладними для неприбуткових організацій перепонами: дискримінацією певних видів організацій при розподілі коштів із держбюджету, непрозорим розподілом коштів, непрозорістю та складністю процедур державних закупівель, відсутністю достатньої кількості конкурсних програм фінансування проектів третього сектору, нерозвиненою мережею державних консультацій.

Держава може зарадити більшості цих проблем, створивши сприятливе для громадських організацій законодавство, делегуючи їм частину своїх функцій, підтримуючи їх фінансово та забезпечуючи позитивне ставлення з боку суспільства. Для підвищення ефективності некомерційних організацій кошти з держбюджету або спеціального фонду мають надаватися таким організаціям виключно на конкурсній основі та з урахуванням суспільної думки щодо актуальності проектів та гостроти попиту на соціальні послуги.

На цьому шляху принципово важливо зберегти максимальну незалежність некомерційних організацій від держави – принаймні в частині визначення мети та напрямів діяльності, структури організації та її керівного складу, можливості мати альтернативні джерела фінансування, формування публічної позиції організації. Чим більшим за обсягом та прозорістю системи розподілу є фінансування третього сектору, тим більшою мірою держава

сприяє його сталому розвитку. Особливо важливо при цьому враховувати потреби організацій із захисту прав людини, екологічних та інших організацій, які своєю діяльністю опонують державі або інтересам великого бізнесу. Залежність таких організацій від одного джерела фінансування, у тому числі державного, робить їх особливо вразливим та слабкими.

Максимальна автономність третього сектору має супроводжуватися чітким та дієвим механізмом контролю за якістю послуг, які надають неприбуткові організації, звітування за кошти, витрачені з державного бюджету або спеціального фонду, та відшкодування коштів за ненадані послуги і послуги, надані неякісно або в неповному обсязі. Іншими словами, взаємодія держави з третім сектором має доповнюватися механізмом економічної відповідальності громадських організацій за власну діяльність, формувати зацікавленість сектору у здійсненні корисної для суспільства діяльності та примушувати громадські організації належно оцінювати власний потенціал. Об'єктивна оцінка потенціалу громадських організацій, їх можливостей, результатів та ефективності діяльності є актуальним завданням і для держави. Це зумовлено низькою причин, зокрема:

- потребою в оптимізації державних витрат на підтримку третього сектору в умовах кризи та зростанням конкуренції між неприбутковими організаціями за фінансові ресурси;
- вимогою звітуватися перед виборцями щодо ефективності витрат бюджетних коштів на підтримку некомерційних організацій;
- вимогою звітуватися перед комерційними організаціями та фізичними особами, які підтримують діяльність третього сектору;
- потребою в періодичному вдосконаленні економічного механізму підтримки третього сектору й економічній оцінці ефективності співпраці з некомерційними організаціями;
- вимогою недопущення нецільового використання коштів та зловживання з боку некомерційних організацій пільговим режимом оподаткування;

- потребою регулярно підтверджувати суспільству економічну і соціальну ефективність третього сектору.

Параметрами ефективності некомерційних організацій можуть бути форма та якість системи підзвітності й аудиту, зовнішнього регулювання й фінансування, функції наглядової ради, громадського моніторингу. Більш практичними показниками ефективності третього сектору є чисельність та масштаб виконуваних проєктів, кількість та співвідношення волонтерів і професійних працівників, структура послуг, які надає сектор, джерела фінансування, відносини з державою, досвід виконання контрактів з державою.

Сприяння розвитку громадянського суспільства є однією з найважливіших умов становлення України як демократичної, правової і соціальної держави. Одним з украї важливих нормативних документів щодо сприяння зміцненню громадянського суспільства в Україні та вдосконалення форм співпраці органів влади з інститутами громадського суспільства є Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки, затверджена указом Президента України від 26 лютого 2016 року №68/2016. Зараз триває робота над стратегією на 2021-2025 роки.

Пряме державне фінансування громадських організацій та економічне стимулювання створення середовища для розвитку третього сектору є особливо важливим для України, де 75–85% коштів громадські організації отримують від іноземних та місцевих донорів – корпорацій і благодійних фондів, а державні кошти становлять лише 2–3% бюджету організацій. За цим показником Україна уподібнюється Філіппінам, Пакистану та Кенії; натомість у країнах ЄС держава забезпечує фінансові потреби некомерційних організацій на 40–60%. Без запровадження ефективної системи державного фінансування ініціатив організацій громадянського суспільства розвиток громадянського суспільства і його партнерство з державою у розв'язанні актуальних суспільних проблем практично неможливі [16].

На даному етапі розвитку Україна йде шляхом демократичних перетворень, зміцнення громадянського суспільства. Перспективними напрямками подальших досліджень у площині "держава – суспільство" є налагодження плідної співпраці влади та громадськості. Це сприятиме переведенню такої співпраці в площину взаємозацікавленого соціального партнерства, від якого державна влада може отримати набагато більше користі, що проявиться не тільки в посиленні її авторитету серед громадян, але й зростанні їхньої довіри до владних структур. Подальший розвиток відносин громадянського суспільства та влади, як підсистем єдиної суспільної системи, є визначальними у забезпеченні демократичного розвитку країни, досягненні конституційно визначеної ідеальної української мети, що проголошена першою статтею Конституції України – створення суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави.

1.3. Зарубіжний досвід регулювання діяльності неприбуткових організацій

Активне, впливове і розвинене громадянське суспільство є важливим елементом будь-якої демократичної держави, відіграючи одну з ключових ролей у впровадженні нагальних суспільних змін і належного врядування, в управлінні державними справами і вирішенні питань місцевого значення, розробці й реалізації ефективної державної політики в різних сферах, утвердженні відповідальності перед людиною правової держави, розв'язанні політичних, соціально-економічних та гуманітарних проблем. Як показує досвід демократичних держав, розвиток громадянського суспільства за системної державної підтримки дає змогу залучати додаткові людські, організаційні, фінансові та технічні ресурси для надання соціальних та інших суспільно значущих послуг, сприяння процесу децентралізації державного управління і підвищення його якості, а також скоротити державні видатки і запобігти корупційним ризикам.

Запорукою розвитку громадянського суспільства є наявність великої

кількості громадських організацій різної спрямованості, у тому числі громадських організацій національно-культурного спрямування. Громадянське суспільство – суспільство громадян із високим рівнем економічних, соціальних, політичних, культурних і моральних рис, яке спільно з державою утворює розвинуті правові відносини; суспільство рівноправних громадян, яке не залежить від держави, але взаємодіє з нею заради спільного блага.

Зарубіжний досвід переконливо свідчить, що ефективною формою самоорганізації населення є неприбуткові організації, що орієнтуються не на певні фінансові результати, а на вирішення соціальних проблем. На складних етапах розвитку держави, особливо у перехідні періоди, вони перебирають на себе соціальну функцію, спрямовуючи енергію громадян на творчу діяльність, і тим самим знижують соціальне напруження. Процес простого зростання кількості неприбуткових організацій переходить у якісно вищу форму – консолідований громадський рух, що охоплює майже всі сфери як суспільного, так і економічного життя.

У розвинених країнах держава все частіше передає неприбутковим організаціям частину своїх функцій. Усвідомлення надійності й ефективності третього сектору як рівноправного партнера відповідає головній вимозі щодо державної соціальної політики у країнах Західної Європи, Північної Америки, Японії – розширення соціальних програм при одночасному скороченні витрат і зменшенні навантаження на державу як на головного суб'єкта соціальної політики. Передача функцій третьому сектору також відповідає вимогам подальшої демократизації управління суспільством. Роль неприбуткових організацій у сприянні сталому розвитку суспільства посилюють процеси, притаманні третьому сектору в усіх країнах світу, а саме міжнародна кооперація, глобалізація, комерціалізація, професіоналізація та бюрократизація громадських організацій [54].

Активність зарубіжних і міжнародних громадських організацій, серед яких важливе місце посідають національно-культурні неурядові організації, у

різних сферах життєдіяльності громадян обумовлює зростання наукового інтересу до них як до суб'єктів процесу демократизації і формування громадянського суспільства, та вимагає переосмислення їх ролі, місця і масштабу впливу в системі міжнародних відносин. Постає логічна актуальна необхідність в усесторонньому дослідженні нормативно-правового підґрунтя функціонування зарубіжних і міжнародних громадських організацій як суб'єктів системи міжнародних відносин, носіїв світової громадської думки. Таке дослідження є актуальною проблемою, яка має теоретичний і практичний аспекти.

За кордоном громадські організації позначаються різними назвами, серед яких найбільш поширеними є "неурядові організації", "некомерційні організації", "неприбуткові організації", "недержавні організації" або "третій сектор". Термін "неприбуткова організація" у світі вживається здебільшого в американському законодавстві, тоді як міжнародні організації частіше вживають термін "неурядова організація". Дефініцію "неурядові організації" вперше введено в обіг Статутом ООН в 1945 р. та в подальшому закріплено не лише в багатьох міжнародних документах, але й відображено в нормативно-правових актах країн. Термін "неурядова організація" підкреслює, що організація є незалежною від уряду, проте спрямовує свою діяльність на задоволення суспільних потреб і переслідує гуманітарні цілі.

Загальним визначенням неурядових організацій може бути таке: неурядові організації – це організації, створені не з метою отримання і розподілу прибутку, а з метою зробити нову справу, досягти позитивних змін в існуючому стані суспільства, допомогти людям незалежно від їх національності, віросповідання, політичних вподобань тощо. Термін "неприбуткова організація" підкреслює особливий режим діяльності та оподаткування організації.

Законотворчий процес у зарубіжних європейських країнах відбувається з урахуванням необхідності забезпечення виконання статті 11 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, прийнятої у

1950 р.: "Кожен має право на свободу мирних зібрань і свободу об'єднання з іншими особами, включаючи право створювати профспілки та вступати до них для захисту своїх інтересів" [10].

У липні 2002 р. учасники багатосторонньої зустрічі, організованої Радою Європи у Страсбурзі, прийняли «Фундаментальні принципи щодо статусу неурядових організацій в Європі», у яких вперше систематизовано основні європейські стандарти в цій галузі. Серед основних принципів, які визначають правовий статус громадських організацій в країнах Європи, такі:

- неурядові організації включають об'єднання або організації, створені як окремими особами (фізичними або юридичними), так і групами таких осіб;
- неурядові організації можуть бути як неформальними об'єднаннями або організаціями, так і об'єднаннями або організаціями, які мають правосуб'єктність;
- неурядові організації можуть бути національними й міжнародними і за складом, і за сферою діяльності;
- неурядові організації повинні мати право на свободу висловлення поглядів та будь-які інші права і свободи, що мають гарантії в міжнародних або регіональних договорах та можуть належати таким організаціям;
- неурядові організації не підлягають управлінню з боку органів державної влади;
- неурядові організації, які мають правосуб'єктність, повинні мати такі ж права, що зазвичай належать іншим юридичним особам, і на них повинні поширюватися такі ж обов'язки та санкції у сфері адміністративного, цивільного та кримінального права, що зазвичай застосовуються до таких юридичних осіб;
- законодавчі та податкові норми, що застосовуються до неурядових організацій, повинні заохочувати їх утворення і тривалу діяльність;
- неурядові організації не повинні розподіляти будь-який прибуток, що може виникнути внаслідок їхньої діяльності, між своїми членами або засновниками, але можуть використовувати цей прибуток для реалізації своїх

завдань;

- дії або бездіяльність суб'єктів владних повноважень, що впливає на неурядові організації, повинні подаватися до адміністративного оскарження та вільного оскарження з боку неурядових організацій у незалежному та неупередженому суді з належною юрисдикцією [10].

У зарубіжному законодавстві досить поширений поділ громадських організацій на організації суспільної вигоди та організації взаємної вигоди. Проте необхідно акцентувати увагу на тому, що для надання податкових стимулів організаціям взаємної вигоди існує набагато менше підстав.

Поряд із зарубіжними громадськими організаціями громадські організації з міжнародним статусом відіграють надзвичайно вагому роль у процесі демократизації української спільноти, формування в Україні громадянського суспільства і правової держави, налагодженні постійної взаємодії та співпраці між суспільством і державою, формування сучасних національно-культурних особливостей України.

Багата варіативність прав та інтересів громадян, які уособлюють різні верстви населення, з метою реалізації яких створюються міжнародні неурядові організації, обумовлює значну кількість базисних характеристик, які виступають критеріями типології. Одним із найпоширеніших критеріїв типології міжнародних неурядових організацій є сфера діяльності:

- охорона здоров'я (Лікарі світу (Doctors of the World), Міжнародна асоціація геронтології (International Association of Gerontology));
- наука і технології (Дослідження майбутнього (Resources for the Future), Світова асоціація промисловості та технологій (World Association of Industrial and Technological));
- освіта (Альянс університетів за демократію (Alliance of Universities for Democracy), Асоціація світової освіти (Association for World Education));
- релігія (Вселенська коаліція альтернатив глобалізації (Ecumenical Coalition for Alternatives to Globalization (ECAG)), Світова федерація студентів-християн (World Student Christian federation));

- економіка (Центр економічних ініціатив (Center for Economic Initiatives), Центр міжнародного співробітництва (Center for International Cooperation));

- культура і мистецтво (Міжнародна федерація композиторів (International Federation of Composers), Союз міжнародних культурних зв'язків (Union for Intercultural Action));

- екологія (Світова мережа захисту тварин (World Animal Net), Глобальна мережа еко-поселень (Global EcoVillage Network));

- інформація (Міжнародна федерація вільних журналістів (International Federation of Free Journalists), Інтерньюз (Inter-News));

- права людини (Міжнародне товариство захисту прав людини (International Society for Human Right); Європейський центр захисту прав циган (European Roma Rights Centers));

- соціальний добробут (Інститут міжнародного соціального розвитку (Institute of International Social Development, Фонд соціального сприяння (Foundation for the Social Promotion));

- мир (безпека та роззброєння) (Міжнародне бюро миру (International Peace Bureau), Світ без війни (The World Without War Council)); – гуманітарна сфера (Лікарі без кордонів (Doctors without Borders), Оксфам (Oxfam)).

Як пише Л. Чернявська, іншим критерієм класифікації міжнародних неурядових організацій є членство чи суб'єкт діяльності. За цією ознакою розрізняють об'єднання фахові (юристів, лікарів, підприємців тощо, наприклад Міжнародна правнича асоціація (International Law Association)), жіночі (Всесвітній фонд жінок (Global Fund for Women)), молодіжні (Всесвітня асамблея молоді (World Assembly of Youth)), студентські (Міжнародний союз студентів (International Union of Students)), об'єднання людей з особливими потребами (Всесвітній союз сліпих (World Blind Union)) та багато інших [11]. Міжнародні неурядові організації відрізняються одна від одної також ресурсами (фінансовими і людськими), ступенем участі у їхній роботі добровільних помічників і професіоналів, співвідношенням платних і

безкоштовних послуг.

За спрямуванням діяльності серед міжнародних громадських організацій, що діють в Україні, можна виділити організації самопомоги і взаємодопомоги (Всесвітня федерація сліпих), благодійні (неурядові організації соціальної справедливості), які займаються або конкретними проблемами (скажімо, СНІДу, безпритульності), або комплексом проблем певних категорій населення (люди похилого віку, діти, нацменшини, біженці, інваліди і т.п.); наприклад: Європейський центр захисту циган (European Roma Rights Center), Фонд дитини і сім'ї (Foundation for the Child and the Family), Глобальний альянс за жіноче здоров'я (Global Alliance for Women's Health).

Закордонний досвід нормативного і законодавчого регулювання правового статусу громадських організацій має важливе значення для України, оскільки дає можливість виокремити позитивні напрацювання, які можуть бути покладені в основу поліпшення вітчизняної нормативно-правової бази громадських організацій, з урахуванням національно-культурних особливостей сучасної України. Враховуючи світовий досвід, міжнародні громадські організації як запорука формування громадянського суспільства в Україні мають стати об'єднуючою ланкою між міжнародним співтовариством, державою (органами державної влади і органами місцевого самоврядування) і громадянином, адже вони мають на меті сформувати у широкого кола громадян нормативно-правову культуру, виховати громадянську самосвідомість, національно-культурну ідентичність, толерантність, солідарність, які є основою загальнолюдських прав, поширити інформацію про права людини, про національні та міжнародні інститути, які їх захищають. З метою успішного та конструктивного функціонування громадських організацій в Україні архіважливого значення набуває сьогодні зміна та адаптація чинного законодавства до міжнародного нормативно-правового поля з урахуванням реалій національно-культурного минулого, сучасного та майбутнього України.

1. Небайдужість людей до проблем власного пристосування до певних умов у суспільстві зумовило проникнення діяльності неприбуткових (некомерційних) організацій як у сферу політичну, так і у сферу економічну. У демократичній державі різні групи людей через некомерційні організації отримують можливості представляти власні інтереси у повному обсязі.

2. Найвпливовішими аспектами впливу діяльності неурядових організацій на соціально-економічний розвиток є: виявлення різноманіття спрямувань громадян на вирішення тих чи інших суспільних проблем; надання можливості громадянам реалізувати свої цілі, об'єднуватися однодумцями і боротися за втілення своїх ідей; підняття і вирішення питань цікавих і потрібних для громадян, але на які держава закрила очі; проведення глибокої трансформації громадського кругозору; розробка інформаційних систем, регіональне планування, координування програм соціального розвитку і залучення коштів з різних джерел та збільшення цих джерел. Саме для вирішення таких питань необхідно поширювати поняття недержавних організацій серед населення. Це дасть змогу втілити вже існуючі ідеї і знайти нові перспективи.

3. Досвід країн розвинутої демократії показує, що особливо велика відповідальність в період формування "третього сектору" лежить на структурах, які виконують регулятивні функції: правову, фінансову, організаційно-сервісну. Держава повинна створити законодавчу базу, яка сприятиме виникненню і функціонуванню оптимального саморегулюючого громадського сектору із залученням до цього "другого сектору" – комерційного. Таким чином, тільки в активній взаємодії українських державного, комерційного та громадського секторів може сформуватися демократичне українське суспільство.

4. Для України цінним є міжнародний досвід щодо правового регулювання діяльності недержавних громадських організацій, адже Закон України "Про громадські об'єднання" забезпечує громадянам України правові та організаційні засади реалізації їх конституційного права на свободу

об'єднання. Одночасно дія цього Закону поширюється на суспільні відносини у сфері створення, реєстрації, діяльності та припинення громадських об'єднань в Україні. Однак чинний Закон не виділяє правове регулювання суспільних відносин, пов'язаних з діяльністю недержавних громадських організацій. Доцільно в Україні створити окремий законодавчий акт на основі міжнародного досвіду, беручи до уваги загальноприйняті світові законодавчі норми щодо діяльності недержавних громадських організацій.

РОЗДІЛ II

СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ

Проблеми та перспективи розвитку взаємовідносин держави та громадянського суспільства стали особливо актуальними для України на сучасному етапі формування публічного врядування та зближення з ЄС. Відсутність традицій громадянського суспільства, зокрема як "здатності людей до солідарності, до існування громадою, колективної співпраці та організованості, що засновується ані на імперативах традиційного суспільства, ані на директивному впливі держави", відчувається особливо гостро, і помітно гальмує процес демократизації, налагодження взаєморозуміння між громадянами та владою. Процес формування громадянського суспільства в Україні є унікальним, адже, за висловом Е. Геллнера, "східноєвропейці знайшли термін, аби позначити те, чого в дійсності у них не існувало" [62].

У контексті вищезазначеного набуває особливої актуальності проблема пошуку й створення таких інституцій соціального узгодження інтересів, відпрацювання таких механізмів, за яких смисл поняття громадянське суспільство, що історично "виросло" на американському ґрунті, ефективно працюватиме на вітчизняних теренах, враховуючи власну самобутню історію, культуру, суспільний лад. Слід виокремити ще одну істотну особливість: весь цей процес відбувається паралельно з іншим, не менш складним – розбудовою державності. Обидва процеси є сучасними, принципово взаємозалежними і дуже важливо, щоб вони протікали гармонійно, доповнюючи один одного. Огляд наукової літератури свідчить, що проблеми налагодження ефективного діалогу між державою і громадянським суспільством, дієвості існуючих і пошуку нових механізмів взаємодії органів державної влади (далі – ОДВ) та інститутів громадянського суспільства (далі – ІГС) є предметом досліджень усе більшої кількості українських науковців.

2.1. Динаміка діяльності неприбуткових організацій в Україні

Діяльність більшості неприбуткових організацій регулюється відповідними Законами України: "Про громадські об'єднання", "Про свободу совісті та релігійні організації", "Про гуманітарну допомогу", "Про благодійництво та благодійні організації" та ін. Необхідною умовою для отримання статусу неприбуткової організації чи установи є включення до відповідного Реєстру; виходячи з п. 5 Наказу Державної податкової адміністрації України, їм при цьому присвоюється ознака неприбутковості, яка позначається кодами від 0001 до 0016. Згідно з Класифікатором видів економічної діяльності (КВЕД), за видом економічної діяльності неприбуткові організації належать до різних секцій. Треба зазначити, що це певною мірою ускладнює отримання статистичної інформації щодо їх діяльності.

Відповідно до Податкового кодексу та Наказу Міністерства фінансів "Про затвердження Положення про Реєстр неприбуткових установ та організацій" присвоєння установам та організаціям ознаки неприбутковості здійснюють державні податкові інспекції у районах, містах, міжрайонні, об'єднані та спеціалізовані державні податкові інспекції відповідно до такої структури ознаки [40]:

- органи державної влади України, органи місцевого самоврядування та створені ними установи або організації, що утримуються за рахунок коштів відповідних бюджетів (підпункт "а" пункту 157.1 статті 157 розділу III Податкового Кодексу);
- благодійні фонди (організації), створені у порядку, визначеному законом для провадження благодійної діяльності;
- громадські організації, створені з метою надання реабілітаційних, фізкультурно-спортивних для інвалідів (дітей-інвалідів) та соціальних послуг, правової допомоги, провадження екологічної, оздоровчої, аматорської спортивної, культурної, просвітньої, освітньої та наукової діяльності, громадські організації інвалідів, спілки громадських організацій інвалідів та їх

місцеві осередки, створені згідно з відповідним законом;

- творчі спілки;
- політичні партії;
- пенсійні фонди;
- кредитні спілки;
- інші, ніж визначені в підпункті "б" пункту 157.1 статті 157 розділу III

Кодексу, юридичні особи, діяльність яких не передбачає отримання прибутку згідно з нормами відповідних законів (підпункт "г" пункту 157.1 статті 157 розділу III Кодексу);

- спілки, асоціації та інші об'єднання юридичних осіб, створені для представлення інтересів засновників (членів, учасників), що утримуються лише за рахунок внесків таких засновників (членів, учасників) та не провадять господарської діяльності, за винятком отримання пасивних доходів (підпункт "г" пункту 157.1 статті 157 розділу III Податкового Кодексу);

- релігійні організації, зареєстровані у порядку, передбаченому законом (підпункт "д" пункту 157.1 статті 157 розділу III Кодексу);

- науково-дослідні установи та вищі навчальні заклади III - IV рівнів акредитації, внесені до Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави, заповідники, музеї, музеї-заповідники (підпункт "б" пункту 157.1 статті 157 розділу III Кодексу);

- житлово-будівельні кооперативи та об'єднання співвласників багатоквартирних будинків (підпункт "е" пункту 157.1 статті 157 розділу III Кодексу);

- професійні спілки, їх об'єднання та організації профспілок, утворені в порядку, визначеному законом (підпункт "є" пункту 157.1 статті 157 розділу III Кодексу);

- організації роботодавців та їх об'єднання, утворені в порядку, визначеному законом (підпункт "ж" пункту 157.1 статті 157 розділу III Кодексу);

- садівничі та гаражні кооперативи або товариства, утворені в порядку,

визначеному законом (підпункт "з" пункту 157.1 статті 157 розділу III Кодексу);

- Національна академія наук України та створені нею установи та організації, що утримуються за рахунок коштів відповідних бюджетів (підпункт "а" пункту 157.1 статті 157 розділу III Кодексу).

У таблиці 2.1 наведено динаміку кількості неприбуткових організацій за видами протягом 2011-2020 рр.

Таблиця 2.1

Кількість неприбуткових організацій в Україні (на початок року) [60]

Неприбуткова організація	2011	2013	2017	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7
Органи державної влади (установи, заклади)	104941	102218	101277	99033	96397	93952
Спілки споживчих товариств	352	322	323	319	318	317
Споживче товариство	4488	4337	4400	4420	4425	4389
Недержавний пенсійний фонд	80	72	72	73	73	74
Політична партія	15038	15557	15817	15791	15485	15322
Громадська організація	55113	70321	75988	80461	84608	88882
Громадська спілка	151	753	990	1254	1455	1718
Релігійна організація	20370	23261	24072	25223	26075	26347
Профспілка, об'єднання профспілок	23081	26321	26899	27601	28026	28486
Творча спілка	248	279	292	311	314	317
Благодійна організація	10143	15384	16837	17726	18433	19112
ОСББ	11635	17109	26080	27999	29916	32700
Орган самоорганізації населення	1188	1415	1497	1552	1572	1614
Кредитна спілка	1141	1090	1090	1079	1068	1061
Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив	808	949	1017	1073	1207	1270

Як бачимо, найбільше в Україні налічується органів державної влади та громадських організацій: 93952 та 88882 одиниць станом на початок 2020 року, відповідно. У складі органів державної влади найбільше комунальних підприємств (63%). Протягом останніх років спостерігається скорочення кількості органів державної влади, у першу чергу внаслідок

проведення адміністративних реформ та реформи децентралізації.

Щодо політичних партій, то їх налічувалось на початок 2020 року 15322, хоча тут маються на увазі всі їх регіональні представництва, оскільки згідно з інформацією Міністерства юстиції України станом на початок січня 2020 р. в Україні було зареєстровано 349 політичних партій [33]. В Україні політичні партії можуть мати тільки всеукраїнський статус, а їхні програмні документи мають містити повну інформацію про цілі та завдання партії, шляхи їх досягнення. На відміну від інших неприбуткових організацій політичні партії не мають права засновувати підприємства, крім ЗМІ, і займатися комерційною діяльністю, крім продажу суспільно-політичної літератури, інших агітаційних матеріалів, проведення різних суспільно-політичних заходів тощо. Існують обмеження щодо заборони фінансування політичних партій органами влади, державними та комунальними підприємствами, іноземними країнами і їх громадянами та компаніями, благодійними і релігійними організаціями тощо.

Громадські організації – це об'єднання громадян, які створені для задоволення та захисту своїх законних економічних, соціальних, творчих, вікових, спортивних, національно-культурних та інших інтересів. Кількість громадських організацій щорічно зростає: якщо у 2011 році їх налічувалось 55113 одиниць, то уже на початок 2020 року – 88882 одиниці.

Громадські об'єднання можуть створюватись як асоціація, рух, спілка, конгрес, фонд тощо. Не належать до громадських об'єднань релігійні і кооперативні організації, комерційні фонди, місцеві органи влади, профспілки тощо. Кошти і майно громадських об'єднань можуть бути передані засновниками, членами, державою або набуті від вступних і членських внесків, отримані як пожертвування громадян або підприємств, майно може бути придбане за рахунок власних коштів тощо.

Благодійних організацій, які мають ознаку неприбутковості, станом на початок 2020 року налічувалось 19112 одиниць і їх кількість зростає. Основною функцією благодійних організацій є проведення благодійної діяльності, зокрема: сприяння практичній реалізації програм, що спрямовані

на покращення соціально-економічного становища; сприяння розвитку науки та освіти, охорони здоров'я, культури, природоохоронної діяльності, захисту материнства та дитинства, соціальної реабілітації малозабезпечених, інвалідів, безробітних; надання допомоги громадянам, що постраждали внаслідок різноманітних катастроф і соціальних конфліктів; надання допомоги талановитій творчій молоді тощо [15, с. 25].

Джерелами фінансування діяльності благодійних організацій є внески засновників і благодійників, надходження від проведення благодійних кампаній по збиранню пожертв, доходи від цінних паперів, депозитних вкладів, підприємств, які перебувають у їхній власності та інші не заборонені законодавством джерела. Державна підтримка благодійних організацій виражається у звільненні їх від сплати податків та інших платежів, надання пільг фізичним і юридичним особам, що віддають частину своїх прибутків, заощаджень або майна на благодійну діяльність.

Творчі спілки – це добровільне об'єднання професійних творчих працівників відповідного фахового напрямку в галузі культури і мистецтва, яке має фіксоване членство і діє на підставі статуту. Творчих спілок в Україні на початку 2020 року налічувалось 317. Їх функції полягають у здійсненні творчої діяльності, розвитку національної культури і мистецтва, захисті прав та законних інтересів членів спілки, пошуку та вихованні творчої молоді тощо. Держава підтримує діяльність творчих спілок різними шляхами: сприяє проведенню культурно-мистецьких заходів; надає дотації і розміщує державні замовлення; гарантує професійний і соціальний захист їх членів, охорону їх авторських і суміжних прав тощо. Крім того, членам творчих спілок гарантується додатковий соціальний захист: фінансова і матеріальна допомога, додаткова житлова площа, користування медичними закладами відповідних творчих спілок, будинками творчості тощо. Джерелами формування майна та коштів творчих спілок є: внески їх членів, інших фізичних і юридичних осіб; фінансування з державного бюджету України; винагорода за управління майновими правами суб'єктів авторського права;

доходи від підприємницької діяльності; спеціальні відрахування за використання творів, які стали суспільним надбанням, тощо [15, с. 26].

Недержавні пенсійні фонди та кредитні спілки об'єднує подібність цілей діяльності – накопичення коштів членів неприбуткової організації з метою подальшого її фінансування. Пенсійних фондів на початок 2020 року налічувалось 74, а кредитних спілок – 1061. Єдиним видом діяльності недержавних пенсійних фондів є недержавне пенсійне забезпечення населення. Їх активи формуються за рахунок пенсійних внесків і прибутку (збитку) від їх інвестування.

Кредитні спілки створюються з метою задоволення потреб їх членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів. Єдиним видом діяльності кредитних спілок є надання фінансових послуг. Кредитні спілки працюють за рахунок самофінансування. Їх діяльність відносно залучення внесків їхніх членів на депозитні рахунки підлягає ліцензуванню.

Релігійні організації також досить багаточисельна група неприбуткових організацій, яких станом на початок 2020 року налічувалось 26 347. До релігійних організацій в Україні належать релігійні громади, релігійні братства, монастирі, місіонерські товариства (місії), духовні навчальні заклади і їх об'єднання. Паралельно з релігійною діяльністю ці організації займаються також благодійницькою і господарською діяльністю. Вони можуть мати майно, яке належить їм на правах власності: предмети культу, будівлі, об'єкти виробничого, соціального призначення, транспорт тощо. Релігійні організації мають право одержувати добровільні фінансові пожертвування як важливу частину своїх доходів, а для виконання своїх статутних завдань – створювати видавничі, поліграфічні, реставраційно-будівельні, виробничі, сільськогосподарські підприємства, добродійні заклади (притулки, лікарні, інтернати), які мають права юридичної особи.

Житлово-будівельних кооперативів (далі – ЖБК) і об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (далі – ОСББ) станом на початок

2020 року налічувалось 32700 одиниць. Основною відмінністю ЖБК і ОСББ від інших неприбуткових організацій полягає в тому, що основою їх створення є наявність спільного майна (житлового комплексу), яке необхідно утримувати в будь-якому випадку, що виключає можливість повної добровільності відносно створення ОСББ і членства в ньому. У результаті цього є ряд особливостей функціонування ЖБК і ОСББ: членські внески не можуть бути меншими, ніж необхідна плата за утримання будинку, виникають проблеми розрахунків з постачальниками комунальних послуг, з бюджетом стосовно надання субсидій і пільг громадянам тощо. Кошти ЖБК і ОСББ складаються зі статутних внесків, обов'язкових платежів їх членів, добровільних внесків, субсидій і пільг на оплату житлово-комунальних послуг, доходів від здавання в оренду допоміжних приміщень тощо [15, с. 27].

Також важливими неприбутковими організаціями є професійні спілки, об'єднання та організації профспілок та роботодавців, яких на початок 2020 року налічувалось 28486. Основною функцією профспілок є представництво і захист трудових, соціально-економічних прав та інтересів своїх членів. Слід відмітити, що здебільшого профспілки в Україні виконують суто декларативну роль, фактично самоусунувшись від головної своєї функції – захисту прав найманих працівників.

Ще однією групою неприбуткових організацій є організації, діяльність яких пов'язана з покращенням становища в Україні, але які діють не тільки в Україні, а й поза її межами. Йдеться про такі організації, як:

1. Інститут польської політики – незалежна некомерційна організація, що була заснована у 1992 р., основною метою діяльності якої є публікації про розбудову демократії, зокрема з тематики сучасної історії і національних конфліктів в Україні, Румунії, Білорусії, Естонії, а також з питань економіки і соціального захисту в Польщі.

2. Фонд підтримки місцевої демократії – польська недержавна неприбуткова організація, основними напрямками діяльності якої є розвиток громадського самоврядування, підтримка органів місцевої влади і місцевого

самоврядування. Фонд працює в країнах Східної Європи, зокрема в Україні, Литві, Білорусі, Румунії, країнах СНД.

3. Міжнародний центр перспективних досліджень (далі МЦПД) – міжнародна неприбуткова громадська організація, український незалежний аналітичний центр, заснований за ініціативи Інституту відкритого суспільства у 1994 р. МЦПД здійснює аналіз державної політики у різних сферах. Місією МЦПД є просування реформ, демократичних принципів управління і соціальних трансформацій в Україні [36].

4. Український центр економічних і політичних досліджень імені О. Разумкова – неприбуткова громадська організація, яка проводить дослідження у таких сферах, як внутрішня політика, соціально-економічний розвиток України, державне управління, енергетика, зовнішня політика, міжнародна економіка, національна безпека та оборона, міжнародна та регіональна безпека; миротворча діяльність тощо [34].

5. Інститут демократії імені Пилипа Орлика – недержавна неприбуткова організація, створена в 1991 р. Інститут проводить дослідження державного самоуправління та місцевого самоврядування, громадянського суспільства, національної безпеки, прав людини і національних меншин, охорони навколишнього середовища [35].

Нині складно переоцінити внесок неприбуткових організацій у розвиток України, особливо в умовах військового конфлікту на сході нашої держави. Кожного дня неприбуткові організації надають безкоштовну юридичну допомогу людям, права яких були порушені, надають фінансові, адміністративні та інші послуги населенню, забезпечують продовольством та гуманітарною допомогою переселенців, допомагають захищати довкілля, тощо.

2.2. Інституційні засади державного регулювання діяльності неприбуткових організацій

Українській державі у тісній співпраці з громадськими організаціями необхідно прийняти ряд нормативно-правових актів, які б сприяли зміцненню авторитету міжнародних неурядових організацій в Україні і давали б змогу більшою мірою впроваджувати і реалізовувати загальноприйняті людські цінності та норми. Перспективою подальших наукових розробок та досліджень є вирішення проблем, пов'язаних з імплементацією міжнародних норм у нормативно-правове поле української держави, з метою посилення та прискорення процесу демократизації і формування громадянського суспільства в Україні, спираючись на національно-культурний базис української державності.

Основними складовими системи державного регулювання діяльності неприбуткових організацій в Україні є: Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, міністерства, Державна податкова служба тощо. Важливе місце в цій системі належить Президенту України, який є найвищою посадовою особою в державі та повинен забезпечувати узгоджене функціонування та взаємодію всіх органів державної влади. Офіс Президента готує законопроекти, які Президент України подає на розгляд до Верховної Ради України.

Верховна Рада України забезпечує нормативно-законодавчу базу державної політики відносно прийняття законів та інших правових актів, що стосуються в тому числі діяльності неприбуткових організацій.

Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади. Кабмін здійснює виконавчу владу безпосередньо і через міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації, спрямовує, координує і контролює діяльність цих органів. До основних завдань Кабміну України належать [42]:

1. Забезпечення державного суверенітету та економічної самостійності України, проведення внутрішньої і зовнішньої політик держави, виконання

Конституції і законів України, актів Президента України.

2. Вжиття заходів стосовно забезпечення прав та свобод людини і громадянина, створення сприятливих умов для вільного та всебічного розвитку особистості.

3. Забезпечення проведення фінансової, бюджетної, цінової, інвестиційної, податкової, амортизаційної, структурно-галузевої політик; політики у сферах праці та зайнятості населення, охорони здоров'я, соціального захисту, освіти і науки, культури, охорони природи, екологічної безпеки та природокористування;

4. Розроблення та виконання загальнодержавних програм економічного, соціального, науково-технічного, культурного розвитку, охорони навколишнього середовища, а також розробку, затвердження та виконання інших державних цільових програм.

5. Забезпечення розвитку та державної підтримки науково-технічного і інноваційного потенціалу держави.

6. Забезпечення рівних умов для розвитку всіх форм власності.

7. Здійснення заходів відносно забезпечення обороноздатності і національної безпеки України, боротьби зі злочинністю, громадського порядку, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

8. Організація та забезпечення зовнішньоекономічної діяльності.

9. Спрямування і координація роботи міністерств, інших органів виконавчої влади, здійснення контролю за їх діяльністю.

Державна податкова служба – центральний орган виконавчої влади, який реалізує державну податкову політику, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Діяльність Державної податкової служби координується Кабінетом Міністрів України [37].

Державною податковою службою України встановлено форму Податкового звіту про використання коштів неприбуткових та організацій і Порядок його складання. Податковий звіт складається у порядку,

встановленому ст. 48 розділу 2 Податковим кодексом України. Дані, наведені у Податковому звіті, повинні ґрунтуватися на даних бухгалтерського обліку та відповідати правилам складання податкової звітності.

В Україні діяльність неприбуткових організацій чітко регламентується чинним законодавством. Неприбутковими організаціями є підприємства, установи та організації, які не є платниками податку на прибуток. Відповідно до Податкового кодексу України, до них належать організації, які відповідають певним вимогам (рис. 2.1).

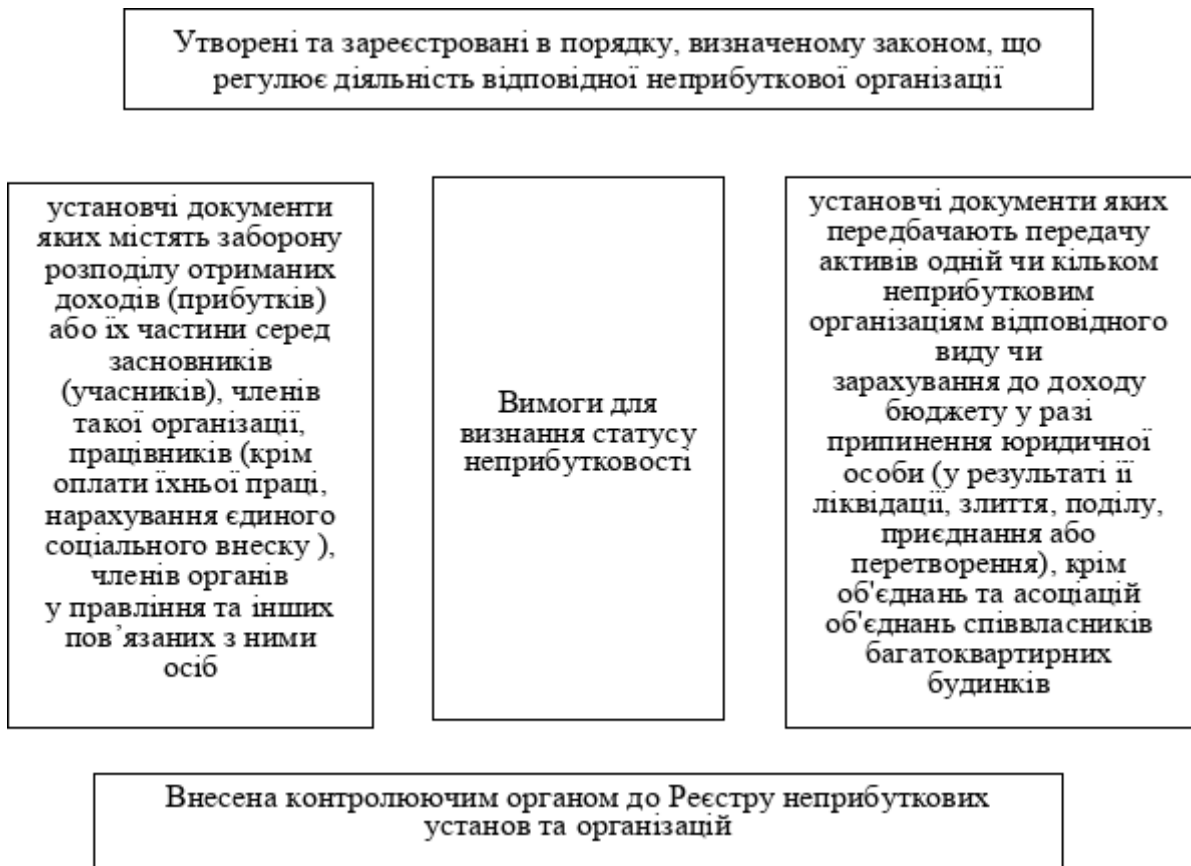

Рис. 2.1. Вимоги до визнання статусу неприбутковості організацій [63, с. 132]

Діяльність кожного виду неприбуткової організації регулюється окремими нормативно-правовими актами. Зокрема, діяльність політичних партій регулюється Законом України "Про політичні партії в Україні", діяльність громадських об'єднань – Законом України "Про громадські об'єднання", діяльність релігійних організацій – Законом України "Про свободу совісті та релігійні організації", діяльність благодійних організацій –

Законом України "Про благодійництво та благодійні організації".

Творчі спілки, профспілки та благодійні організації створені та здійснюють свою діяльність відповідно до Законів України "Про професійних творчих працівників та творчі спілки", "Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності". Діяльність організацій роботодавців регулюється Законом України "Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності". Діяльність таких неприбуткових організацій, як ОСББ, асоціацій власників жилих будівель, недержавних пенсійних фондів, органів самоорганізації населення, споживчих кооперацій і обслуговуючих кооперативів, регулюється Законами України "Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку", "Про органи самоорганізації населення", "Про недержавне пенсійне забезпечення", "Про кооперацію".

У ст. 85 Цивільного кодексу України є визначення непідприємницьких товариств, які отримують прибуток не з метою його подальшого розподілу між учасниками [70]. У Податковому кодексі України зауважується, що основною метою діяльності неприбуткових підприємств, установ і організацій є не одержання прибутку, а провадження благодійної діяльності, меценатства та іншої діяльності, передбаченої законодавством [40]. Відповідно до Господарського кодексу України, здійснювана неприбутковими організаціями господарська діяльність не є підприємництвом і називається некомерційною. Так, у п. 3 ст. 3 Господарського кодексу України вказано, що "діяльність негосподарюючих суб'єктів, спрямована на створення та підтримання необхідних матеріально-технічних умов їх функціонування, що здійснюється за участі чи без участі суб'єктів господарювання, є господарчим забезпеченням діяльності негосподарюючих суб'єктів" [11].

При цьому у ст. 86 Цивільного кодексу України визначено, що непідприємницькі товариства паралельно з основною діяльністю можуть здійснювати також підприємницьку, якщо вона не заборонена законодавством. У випадку коли діяльність у формі підприємництва організаціям заборонена, вони здійснюють некомерційну господарську

діяльність відповідно до Господарського кодексу України.

У таблиці 2.2 систематизовано нормативно-правові акти, які регламентують діяльність окремих видів неприбуткових організацій, а також виявлено прогалини в чинному законодавстві, які потребують врегулювання.

Таблиця 2.2

Систематизація нормативно-правових актів, що регулюють діяльність неприбуткових організацій (далі – НО)

№ з/п	Вид НО, назва нормативно-правового акта	Характеристика змісту	Наявні прогалини, потреби у внесенні змін
1.	Громадські об'єднання - нормативно-правовим актом є Закон України «Про громадські об'єднання», набув чинності 1 січня 2013 року. Дія цього Закону поширюється на суспільні відносини у сфері утворення, реєстрації, діяльності та припинення громадських об'єднань в Україні.	Громадські об'єднання утворюються і діють на принципах: 1) добровільності; 2) самоврядності; 3) вільного вибору території діяльності; 4) рівності перед законом; 5) відсутності майнового інтересу їх членів (учасників); 6) прозорості, відкритості та публічності.	Проблеми, пов'язані із залученням досвіду нормативно-правового функціонування зарубіжних і міжнародних громадських організацій до законодавчого поля української держави. Необхідно виокремити основні принципи, які визначають правовий статус громадських організацій у країнах Європи; розкрити роль міжнародних громадських організацій у процесі демократизації української спільноти та формування в Україні громадянського суспільства, враховуючи національно-культурні особливості нашої країни.
2.	Благодійні організації - Конституція України, Закон України "Про благодійництво та благодійні організації". Законодавчим актом, який комплексно та майже цілісно розглядає питання пільгового оподаткування об'єктів і суб'єктів благодійної діяльності, є Указ Президента України "Про пільги щодо оподаткування добровільних пожертвувань	Ціллю благодійної діяльності є сприяння законним інтересам бенефіціарів у сферах: 1) освіти; 2) охорони здоров'я; 3) екології та охорони довкілля; 4) запобігання природним і техногенним катастрофам та ліквідації їх наслідків, допомоги постраждалим від катастроф, збройних конфліктів і нещасних випадків, а також біженцям та особам, які перебувають у складних життєвих обставинах;	Недостатній рівень гармонізації законодавства України із законодавством Європейського Союзу та недосконалість чинного законодавства, що спричиняє створення штучних бар'єрів для реалізації громадських ініціатив. Закон «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 05.07.2012 № 5073-VI характеризується недосконалістю. Напрями вдосконалення законодавства щодо здійснення благодійництва в Україні:

№ з/п	Вид НО, назва нормативно-правового акта	Характеристика змісту	Наявні прогалини, потреби у внесенні змін
	юридичних та фізичних осіб" від 21 серпня 1995 року.	5) опіки і піклування, законного представництва та правової допомоги; 6) соціальних послуг і подолання бідності; 7) культури та мистецтва, охорони культурної спадщини; 8) науки та наукових досліджень; 9) аматорського спорту і фізичної культури; 10) прав людини і громадянина та основоположних свобод; 11) розвитку територіальних громад; 12) розвитку міжнародної співпраці України.	1) застосування терміну "благодійність" замість "благодійна діяльність"; 2) нормативне закріплення переліку форм благодійності; 3) удосконалення правового регулювання меценатства як форми благодійництва.
3.	Релігійні організації - нормативно-правовим актом є Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації», Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань».	Релігійні організації – це релігійні громади, релігійні управління і центри, монастирі, релігійні братства, місіонерські товариства (місії), духовні навчальні заклади, релігійні об'єднання. Кожному громадянину в Україні гарантується право на свободу совісті. Це право включає свободу мати, приймати і змінювати релігію або переконання за своїм вибором і свободу одноособово чи разом з іншими сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, відправляти релігійні культи, відкрито виражати і вільно поширювати свої релігійні або атеїстичні переконання.	
4.	Професійні спілки - нормативно-правовим актом є Закон України «Про професійні спілки, їх об'єднання, права і гарантії їх	Професійні спілки включають: первинна організація профспілки; місцева професійна спілка; обласна професійна спілка; регіональна професійна	

№ з/п	Вид НО, назва нормативно-правового акта	Характеристика змісту	Наявні прогалини, потреби у внесенні змін
	діяльності», «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», Кодекс законів України про працю, Закон України «Про соціальний діалог в Україні»	спілка; всеукраїнська професійна спілка. Професійні спілки створюються з метою здійснення представництва та захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів членів профспілки. Громадяни України мають право на основі вільного волевиявлення без будь-якого дозволу створювати профспілки, вступати до них та виходити з них на умовах і в порядку, визначених їх статутами, брати участь у роботі профспілок. Профспілки діють відповідно до законодавства та своїх статутів.	

Як показано в таблиці 2.2, у законодавстві України існує багато не вирішених питань у частині обліку, звітності та оподаткування неприбуткових організацій, що призводить як до проблем у їхній діяльності, так і до зловживань з їх боку. Зазначені проблеми потребують свого вирішення шляхом удосконалення зазначених нормативно-правових актів.

Про недосконалість вітчизняної системи державного регулювання діяльності неприбуткових організацій свідчить той факт, що наразі діяльність більшої частини неприбуткових організацій в нашій країні фінансується за рахунок коштів міжнародних донорських організацій, тоді як у зарубіжних країнах з усталеними демократичними традиціями основним джерелом фінансування неприбуткових організацій є внески населення та підприємств.

2.3. Оцінка дієвості інструментів державного регулювання діяльності неприбуткових організацій (на прикладі профспілкових організацій)

Оцінку дієвості інструментів державного регулювання діяльності неприбуткових організацій проведемо на прикладі Первинної профспілкової організації Київської дирекції залізничних перевезень. Київська дирекція залізничних перевезень – це виробничий підрозділ регіональної філії "Південно-Західна залізниця" ПАТ "Українська залізниця", який надає послуги з перевезення багажів і пасажирів, завантаження і розвантаження вантажів. Київська дирекція залізничних перевезень обслуговує м. Київ та більшу частину Київської області (крім півдня), західну половину Чернігівської області і невеликі ділянки Черкаської і Полтавської областей.

Основними нормативно-правовими актами, які регулюють діяльність професійних спілок в Україні, є Конституція України, Закон України "Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності". Ст. 36 Конституції України визначає загальні засади створення та діяльності первинних профспілкових організацій. Первинна профспілкова організація Київської дирекції залізничних перевезень створена відповідно до Закону України "Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності". Юридична адреса Первинної профспілкової організації Київської дирекції залізничних перевезень: Україна, 03049, м. Київ, вул. Уманська, буд. 5.

Між Первинною профспілковою організацією та Київською дирекцією залізничних перевезень підписано Колективний договір, згідно з яким роботодавець відраховує 0,4% від фонду оплати праці профспілці.

Протягом 2019 року відбулося 12 засідань профспілкового комітету, 8 засідань президії. Протягом 2019 року до профспілки вступили 110 працівників Київської дирекції залізничних перевезень, вийшли з профспілки – 18 осіб. Важливим пріоритетом її діяльності є відзначення профспілкових активістів. Протягом 2019 року грамотами Первинної профспілкової організації Київської дирекції залізничних перевезень, подяками голови правління ПАТ «Укрзалізниця» нагороджено 59 осіб [20].

Протягом останніх трьох років спостерігається зменшення кількості виплаченої матеріальної допомоги Первинною профспілковою організацією Київської дирекції залізничних перевезень (рис. 2.2.).

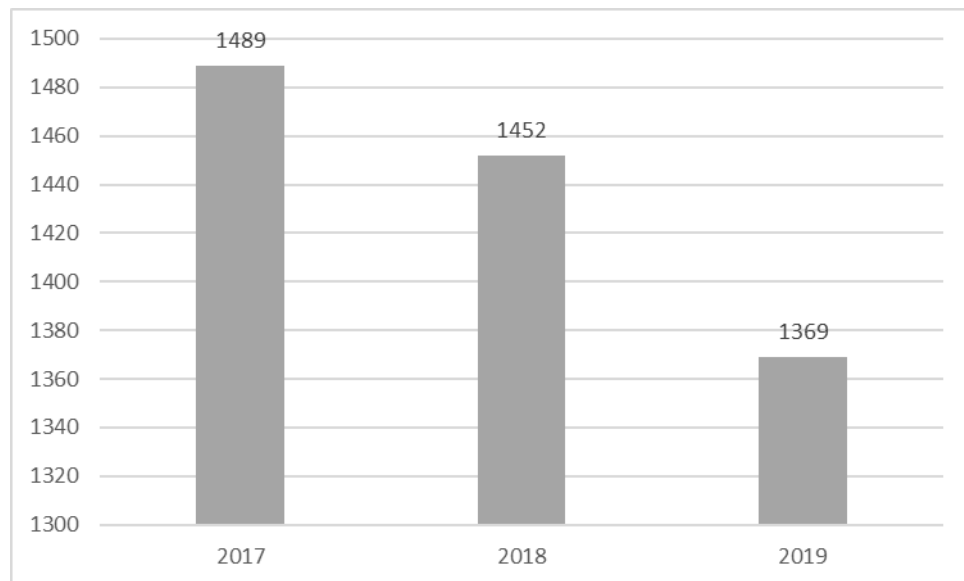

Рис. 2.2. Кількість виплачених матеріальних допомог протягом 2017-2019 рр. [18; 19; 20].

Як бачимо, протягом аналізованого періоду спостерігається скорочення кількості випадків виплати матеріальної допомоги. Так, якщо у 2017 році матеріальна допомога була надана 1489 разів, то у 2019 – лише 1369, тобто скорочення становило 8%. Це пов'язано із скороченням кількості персоналу Київської дирекції залізничних перевезень, що відбулося протягом останніх трьох років. Відповідно відбулося зменшення обсягу фінансування діяльності Первинної профспілкової організації Київської дирекції залізничних перевезень внаслідок відрахувань роботодавця.

Протягом 2019 року близько 1400 членів Первинної профспілкової організації Київської дирекції залізничних перевезень отримали матеріальні допомоги (рис. 2.3) [20].

Протягом 2019 року було здійснено такі виплати [20]:

- на лікування працівників Київської дирекції залізничних перевезень і членів їх родин – 211 274 грн;

- на поховання членів родин працівників Київської дирекції залізничних перевезень 59 800 грн;
- витрати на відрядження – 59 871 грн;
- господарські видатки – 190 306 грн.

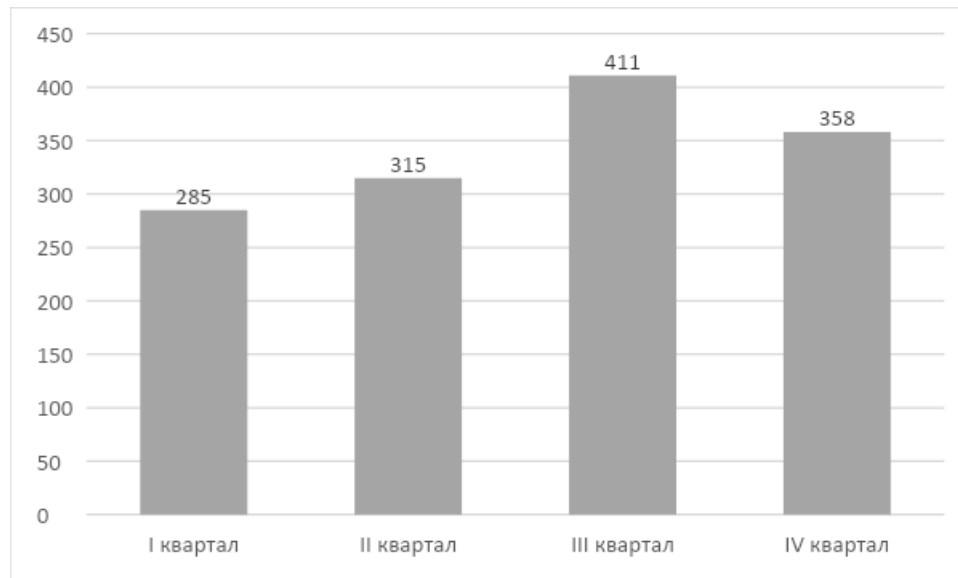

Рис. 2.3. Кількість виплачених матеріальних допомог у 2019 році [20]

З резервного фонду Первинної профспілкової організації Київської дирекції залізничних перевезень було здійснено такі виплати:

- при народженні дітей – 36 450 грн;
- на поховання працівників – 25 120 грн;
- матеріальна допомога учасникам бойових дій – 95 530 грн;
- виплати працівникам з інвалідністю і батькам дітей з інвалідністю – 58 520 грн;
- виплати ліквідаторам і потерпілим аварії на ЧАЕС – 9 450 грн.

Одержано із депозитів за 2019 рр. – 52930 грн (рис. 2.4).

Як бачимо, протягом 2017-2019 рр. спостерігається зменшення пасивних доходів Первинної профспілкової організації Київської дирекції залізничних перевезень (рис. 2.5).

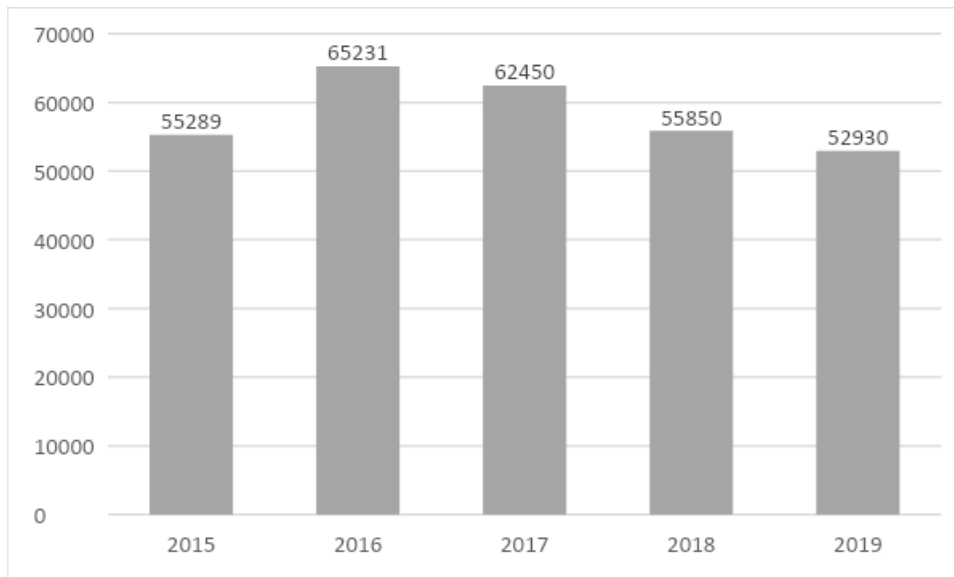

Рис. 2.4. Сума отриманих пасивних доходів Первинної профспілкової організації Київської дирекції залізничних перевезень [18; 19; 20]

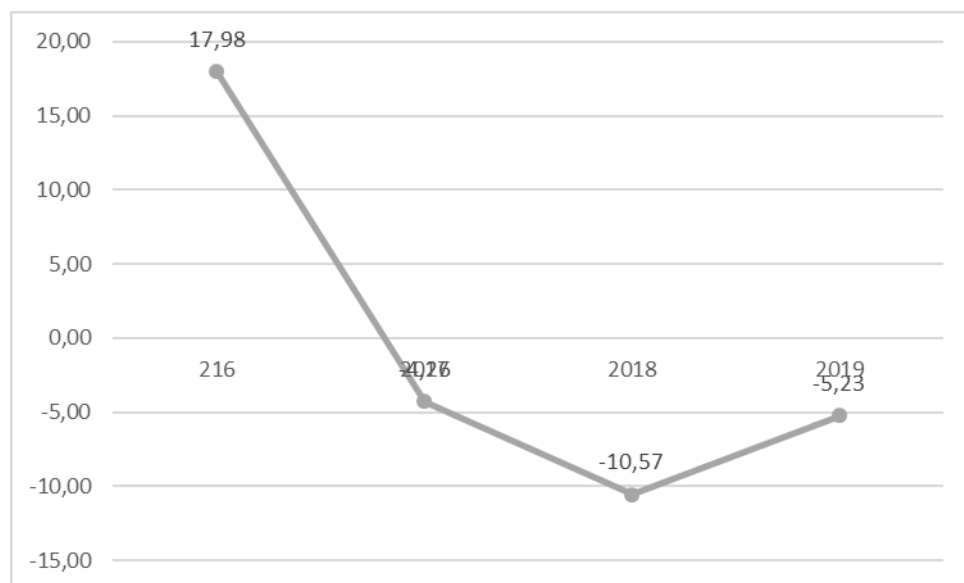

Рис. 2.5. Темпи росту пасивних доходів Первинної профспілкової організації Київської дирекції залізничних перевезень [побудовано автором]

Після 2016 року, коли спостерігалось зростання обсягу пасивних доходів профспілки Київської дирекції залізничних перевезень практично на 18%, у наступних роках спостерігалась чітка тенденція до їх зниження. Це пов'язано із скороченням обсягу коштів профспілки на банківських депозитах. Протягом

2017-2019 рр. терміни окремих депозитних договорів закінчилися, Первинна профспілкова організація Київської дирекції залізничних перевезень не стала їх продовжувати, а використала кошти для фінансування поточної діяльності.

Робота щодо оздоровлення членів Первинної профспілкової організації Київської дирекції залізничних перевезень є однією з найважливіших. Протягом 2019 року досліджувана неприбуткова організація традиційно здійснила ряд оздоровчих заходів, які включали:

- оздоровлення на базі санаторію імені М. Гоголя, що знаходиться у м. Миргороді;
- дитяче оздоровлення на базі дитячого лікувально-оздоровчого центру "Сонячний", що знаходиться у Харківській області,
- організація оздоровлення на базі відпочинку "Каштан" у Херсонській області.

Протягом 2019 року працівникам було реалізовано 58 путівок до санаторію імені М. Гоголя. З них 38 путівок було видано на умовах оплати працівником 40 % від загальної вартості. Крім того, 11 путівок було видано безкоштовно для працівників з нагоди ювілеїв.

Особлива увага в 2019 році приділялася оздоровленню дітей працівників Київської дирекції залізничних перевезень. Зокрема, було надано і частково профінансовано 25 дитячих путівок.

Традиційно відбувалася і організація оздоровлення на базі відпочинку "Каштан" в Херсонській області для працівників Київської дирекції залізничних перевезень і членів їх сімей. Протягом 2019 року було здійснено 259 направлення на оздоровлення. Для членів Первинної профспілкової організації працівників Київської дирекції залізничних перевезень діяло здешевлення направлень на оздоровлення у розмірі 20% від загальної їх вартості.

Профспілкова організація Київської дирекції залізничних перевезень уважно прислухається до ініціатив членів колективу, а комісія з культурно-

масової роботи проводить організаційну діяльність з придбання квитків або замовлень транспортних послуг.

У 2019 році Первинна профспілкова організація Київської дирекції залізничних перевезень реалізувала більше 1000 квитків і запрошень на різні культурно-просвітницькі події м. Києва, серед яких були: заходи, присвячені державним та релігійним святкам, різноманітні концерти українських та зарубіжних колективів і виконавців, благодійні заходи, зокрема благодійні, театральні постановки в київських театрах.

Протягом 2019 року Первинною профспілковою організацією Київської дирекції залізничних перевезень було профінансовано спортивно-оздоровчі заняття працівників з плавання, настільного тенісу, футболу. Зокрема, протягом року було видано понад 300 абонементів на відвідування спортивно-оздоровчих занять, зокрема:

- на плавання – 125;
- настільний теніс – 65;
- футбол – 110.

Профспілкова організація Київської дирекції залізничних перевезень допомагає як фінансово, так і організаційно в проведенні різноманітних спортивних заходів серед працівників ПАТ "Укрзалізниця". Так, у 2019 році завдяки фінансовій підтримці в тому числі профспілкової організації Київської дирекції залізничних перевезень було організовано футбольний турнір для працівників регіональних відділень "Укрзалізниця". Профспілкою Київської дирекції залізничних перевезень було профінансовано проїзд та проживання членів футбольної команди Київської дирекції залізничних перевезень в інші міста на відбіркові матчі. Крім того, було виділено кошти на придбання цінних подарунків для їх нагородження за отримані призові місця [20].

Соціально-правова робота в Первинній профспілковій організації Київської дирекції залізничних перевезень займає важливе місце. Зокрема, у 2019 році членам профспілки було надано 575 юридичних консультацій, що

стосувалися таких питань, як права працівників при звільненні, надання відпусток, виплата пенсій тощо.

Таким чином, Первинна профспілкова організація Київської дирекції залізничних перевезень виконує завдання, покладені на неї відповідно до статуту профспілки і законодавства України. Зокрема вона надає матеріальну допомогу членам профспілки, проводить роботу з оздоровлення, придбання путівок, організацію культурно-масових заходів, проводить соціально-правову роботу. Проте протягом останніх років спостерігається скорочення фінансування діяльності профспілки, що пов'язано зі скороченням персоналу Київської дирекції залізничних перевезень. У 2020 році ця тенденція скоріш за все посилиться через вплив негативних наслідків карантинних заходів. ПАТ «Укрзалізниця» за перше півріччя 2020 року зазнала збитків у розмірі 8,9 млрд. грн. (роком раніше отримала за цей період 1,0 млрд. прибутку), що змусить її вдатися до політики мінімізації витрат.

1. Нині в Україні діють десятки тисяч неприбуткових організацій. Найбільше в Україні налічується органів державної влади та громадських організацій. У складі органів державної влади найбільше приходиться на комунальні підприємства. Протягом останніх років спостерігається скорочення кількості органів державної влади, в першу чергу за рахунок зменшення кількості державних органів влади, внаслідок проведення адміністративних реформ та реформи децентралізації.

2. Основними складовими системи державного регулювання діяльності неприбуткових організацій є Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, міністерства, Державна фіскальна служба тощо. Необхідною умовою для отримання статусу неприбуткової організації є її включення до відповідного Реєстру. Діяльність кожного виду неприбуткової організації регулюється окремими нормативно-правовими актами, єдиний профільний закон відсутній.

3. Оцінку дієвості інструментів державного регулювання діяльності неприбуткових організацій проведено на прикладі Первинної профспілкової

організації Київської дирекції залізничних перевезень, яка створена відповідно до Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності». Між Первинною профспілковою організацією та Київською дирекцією залізничних перевезень підписано Колективний договір, згідно з яким роботодавець відраховує 0,4% від фонду оплати праці профспілці. Це дає змогу Первинній профспілковій організації Київської дирекції залізничних перевезень виконувати завдання, покладені на неї відповідно до статуту профспілки і законодавства України, оскільки тільки внесків членів профспілки було б недостатньо. Проте протягом останніх спостерігається скорочення фінансування діяльності профспілки, що пов'язано зі скороченням персоналу Київської дирекції залізничних перевезень.

РОЗДІЛ III

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ДІЄВОСТІ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ

3.1. Пропозиції щодо змін в оподаткуванні неприбуткових організацій

Оподаткування – це невід’ємна складова управління фінансовою діяльністю неприбуткових організацій та обов’язкова умова ефективного управління організаціями в сучасних умовах господарювання. Трансформаційні процеси, під впливом яких розвивається національна економіка, вимагають впровадження удосконалених підходів до оподаткування неприбуткових організацій. Такі підходи повинні бути реалізовані лише в межах вимог міжнародних стандартів та чинних нормативно-правових актів з питань оподаткування і із врахуванням особливостей діяльності неприбуткових організацій в Україні.

Норми Податкового кодексу України регламентують оподаткування неприбуткових організацій. Податковий кодекс України визначає, що не підлягають оподаткуванню суми кредиту або безповоротної фінансової допомоги, які були отримані неприбутковою організацією за умови, що кошторис діяльності даної установи передбачає відповідні доходи [40]. Доходи у формі кредиту або надання безповоротної фінансової допомоги повинні використовуватись виключно на фінансування видатків, що передбачені кошторисом, на утримання діяльності неприбуткової організації, для реалізації її мети (цілей, завдань) та напрямів діяльності, що визначені установчими документами [40].

Для неприбуткових організацій схема оподаткування має наступну схему: якщо неприбуткова організація отримує дохід і використовує кошти за призначенням – податкові зобов’язання з податку на прибуток не виникають. Таким чином, використання доходів за цільовим призначенням є для неприбуткової організації дуже важливим аспектом діяльності. Цільове

призначення – це витрати, що дозволяють досягти цілей суспільства або фонду. Як уже було наголошено, використання доходів із метою цільового призначення звільняє неприбуткову організацію від сплати податку на прибуток.

У випадку спрямування коштів не за прописаними та узгодженими цілями та правилами, виникають податкові зобов'язання з податку на прибуток, що складають 18% від отриманого прибутку. У разі надходження доходів за операціями, що підлягають оподаткуванню податком на додану вартість, за умови, що отриманий на рахунок дохід організації (не гроші на благодійність) більше 1 мільйону за звітний період – неприбуткова організація зобов'язана стати платником податку на додану вартість, не втрачаючи при цьому статус неприбутковості.

Дохід неприбуткової організації, що був отриманий у формі позитивного значення курсових різниць від перерахунку іноземної валюти, отриманої в якості доходу від статутної діяльності, також не є об'єктом оподаткування податком на прибуток [40]. Також пасивні доходи у вигляді відсотків, отримані від вкладу по депозиту, не є об'єктом оподаткування податком на прибуток. Але це відбувається лише за умови, якщо дані доходи використовувались організацією виключно для фінансування видатків на її утримання, реалізації мети (цілей, завдань) та напрямів діяльності, визначених установчими документами неприбуткової організації.

Податок на прибуток з будь-яких доходів (у т.ч. від підприємницької діяльності) неприбуткові благодійні організації не сплачують, за умови, що такі доходи (прибутки) були направлені неприбутковою організацією лише на фінансування видатків на утримання даної організації, реалізації мети (цілей, завдань) та напрямів діяльності, визначених її установчими документами (пп. 133.4.2 ПКУ) [40].

Якщо неприбуткові організації отримали кошти від надання в оренду приміщень, то такі доходи не є об'єктом оподаткування податком на прибуток за умови, що такі доходи використовуються для ведення статутної діяльності

неприбуткової організації.

Внесене до Реєстру неприбуткових організацій об'єднання співвласників багатоквартирного будинку не сплачує податок на прибуток з будь-яких доходів, отриманих від статутної діяльності ОСББ, за умови, що такі доходи використовуються виключно для фінансування видатків на утримання такого об'єднання співвласників багатоквартирного будинку, реалізації цілей і завдань ОСББ та напрямів діяльності, визначених установчими документами (пп. 133.4.2 п. 133.4 ст. 133 ПКУ), без розподілення цих доходів (прибутків) або їх частини між засновниками та учасниками, членами ОСББ, працівниками (за виключенням коштів, спрямованих на оплату праці, нарахування ЄСВ), членів органів управління та пов'язаних з ними осіб, а також, установчі документи ОСББ повинні містити передачу активів одній або кільком неприбутковим організаціям певного виду або зарахування до доходу бюджету у разі припинення діяльності юридичної особи (пп. 133.4.1 п. 133.4 ст. 133 ПКУ) [40].

У разі отримання неприбутковою організацією доходів від діяльності, які не пов'язані зі статутним видом діяльності, при цьому неприбуткова організація не використовує ці доходи із метою фінансування видатків на утримання установи, реалізації цілей та завдань її діяльності, напрямів діяльності, визначених в установчих документах, в даному випадку неприбуткова організація втрачає свій статус неприбутковості відповідно до пп. 133.4.3 ПКУ [38]. У разі встановлення перевіряючим та контролюючим органом влади відповідно до норм ПКУ факту використання неприбутковою організацією доходів для інших цілей, які не передбачені установчими документами, виникає підстава для виключення організації з Реєстру неприбуткових установ та організацій.

При цьому нараховується податкове зобов'язання з податку на прибуток підприємств, штрафні санкції та пеня відповідно до норм Податкового кодексу України. Нарахування податкового зобов'язання, штрафних санкцій та пені починається з першого числа місяця, в якому вчинено таке порушення (п.п.

133.4.4 п. 133.4 ст. 133 ПКУ) [40].

Положення п. 133.4 ПКУ не містять застережень щодо перебування неприбуткової організації в Реєстрі платників податку на додану вартість. Отже, якщо неприбуткова організація має (п. 181.1 ПКУ) або бажає (п. 182.1 ПКУ) зареєструватися платником податку на додану вартість, це не впливає на статус її неприбутковості.

У цьому випадку операція неприбуткової організації з постачання послуг є об'єктом оподаткування податком на додану вартість. Якщо ж неприбуткова організація надає послуги, що підлягають оподаткуванню, загальний обсяг яких протягом останніх 12 календарних місяців перевищує 1 млн. грн., то неприбуткова організація повинна подати заяву до контролюючого органу за місцем знаходження та відповідно зареєструватися платником податку на додану вартість в обов'язковому порядку. В інших випадках неприбуткова організація може зареєструватися як платник податку на додану вартість добровільно.

Відповідно п. 133.4 ПКУ неприбуткові підприємства, установи та організації не є платниками податку на прибуток за умови дотримання вимог, передбачених цим пунктом. Неприбуткові підприємства, установи та організації щорічно подають Звіт про використання доходів (прибутків) неприбуткової організації разом з річною фінансовою звітністю.

Таким чином, якщо неприбуткові підприємства, установи та організації використовують свої доходи на утримання установи та для реалізації мети і напрямків статутної діяльності (пп. 133.4.2 ПКУ), то зазначені доходи не обкладаються податком на прибуток. У випадку порушення вимог щодо цільового використання доходів неприбутковою організацією, їй доведеться достроково надати Звіт про використання доходів неприбуткової організації і сплатити суму податку на прибуток від суми операції нецільового використання активів, яку неприбуткова організація визначає самостійно.

Що стосується оподаткування податком на додану вартість надання платних послуг неприбутковими організаціями, то Податковим Кодексом

України зазначено наступне: операція платника податку (у тому числі і неприбуткової організації) з постачання послуг є об'єктом оподаткування податком на додану вартість.

До оподатковуваних операцій належать операції, що підлягають оподаткуванню за основною ставкою податку на додану вартість – 20%; ставкою 7%, нульовою ставкою податку на додану вартість та звільнені від оподаткування податком на додану вартість [40]. У більшості неприбуткових організацій за основною діяльністю не виникає об'єкта оподаткування податком на додану вартість у зв'язку з відсутністю поставки послуг (товарів).

Варто наголосити, що країнами Центральної та Східної Європи практикуються різні підходи в оподаткуванні неприбуткових установ та організацій податком на прибуток, але у більшості країн неприбуткові організації звільнено від сплати податку на прибуток від здійснення основної діяльності. В окремих країнах, таких як Болгарія, Польща, Словенія пільги надаються лише тим неприбутковим організаціям, які беруть участь у певних видах суспільно корисної діяльності.

У більшості наведених вище країн дохід від комерційної діяльності оподатковується. У деяких випадках від сплати податку на прибуток звільняється частка доходів, яка є необхідною для здійснення основної неприбуткової діяльності, або встановлюється певний рівень неоподаткованого доходу.

Відмінності в податковій політиці та особливостях розвитку економіки не дають можливості здійснити пряме порівняння між податковим законодавством України та країн Європи. Дослідження податкового законодавства України дозволяє зробити висновок про позитивні зрушення у визначення доходів, отриманих неприбутковою організацією. Але наразі, питання оподаткування плати за користування послугами є регуляторно невизначеним. Важливість цього питання стає зрозумілою, якщо враховувати,

що джерела фінансування неприбуткової організації є обмеженими, що перешкоджає їх розвитку та здатності надавати соціальні послуги.

Європейські країни демонструють досвід успішного застосування критеріїв, які дозволяють спростити аналіз та контроль питання оподаткування плати за користування послугами (рис. 3.1).

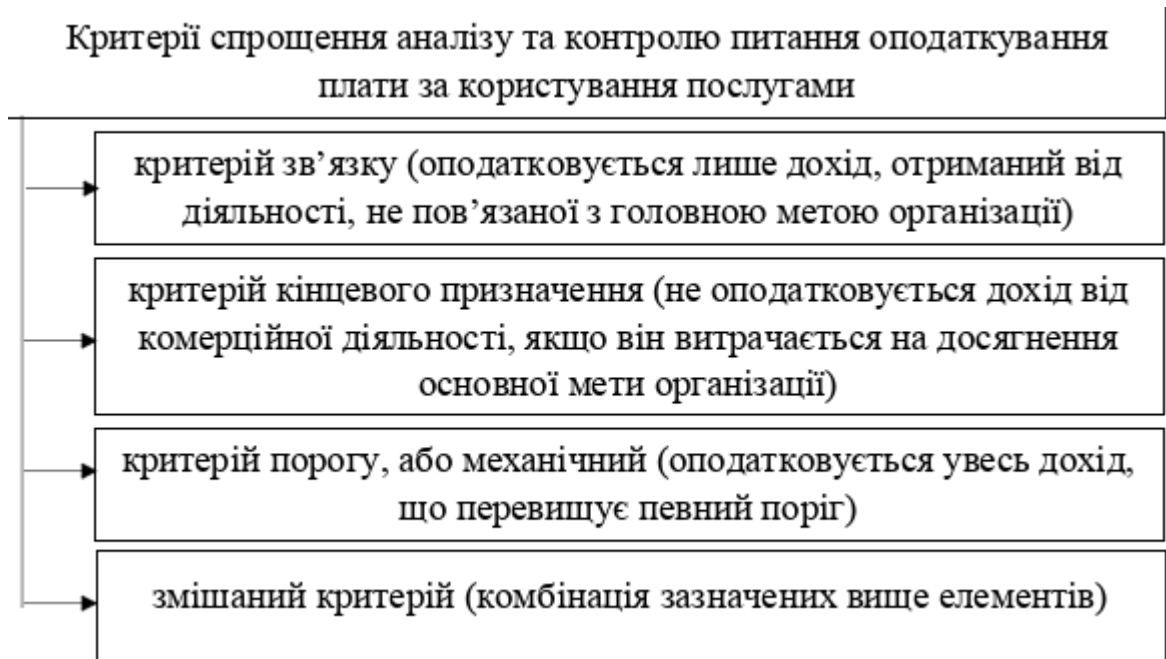

Рис. 3.1. Успішний досвід застосування європейськими країнами критеріїв, які дозволяють спростити аналіз та контроль питання оподаткування плати за користування послугами

У більшості раїнах під впливом процесів трансформації відбувається закріплення на законодавчому рівні прав неприбуткових організацій щодо ведення підприємницької діяльності, у випадку, якщо вона відповідає загальній суспільно-корисній орієнтації країни. Так, у Хорватії неприбутковим організаціям надане право на здійснення підприємницької діяльності та отримання прибутку, у випадку якщо статутними документами організації визначено таку діяльність як необхідну для досягнення статутних завдань організації. Подібна практика набула актуальності і в інших країнах Європи.

Слід наголосити, що сучасна державна політика підтримки благодійної діяльності в Україні не відноситься до системної. Державна політика підтримки благодійної діяльності в Україні формується розрізненими зусиллями окремих органів влади. Негативним моментом є також те, що оцінка ймовірних втрат бюджетних надходжень внаслідок податкових та інших пільг у сфері благодійної діяльності не супроводжується аналізом ефективності використання даним ресурсів суб'єктами благодійної діяльності та одержувачами благодійної допомоги.

3.2. Удосконалення нормативно-правового регулювання діяльності неприбуткових організацій

Аналізуючи все вищенаведене, можна дійти висновку, що сьогодні в законодавстві України відсутній єдиний нормативно-правовий акт, який би визначав правовий статус і врегульовував діяльність неприбуткових організацій. Нормативні акти різних галузей права по-своєму називають суб'єктів права, що, по суті, підпадають під одне поняття “неприбуткових”. Єдиним спільним нормативно-правовим актом, що встановлює особливості правового режиму діяльності всіх груп неприбуткових установ, а також містить їх класифікацію, є Податковий кодекс України.

До головних проблемних аспектів регулювання діяльності неприбуткових організацій, які вимагають вирішення на державному рівні, є наступні, приведені на рис. 3.2.

Для вирішення проблеми визначення поняття “неприбуткова організація” у термінологічній базі законодавства України, доцільно узгодити термінологічну базу норм податкового, господарського та цивільного законодавства. Таке завдання вимагає вдосконалення нормативної бази та ухвалення єдиного закону, який би містив загальні положення і врегулював діяльність неприбуткових (некомерційних) організацій в Україні.

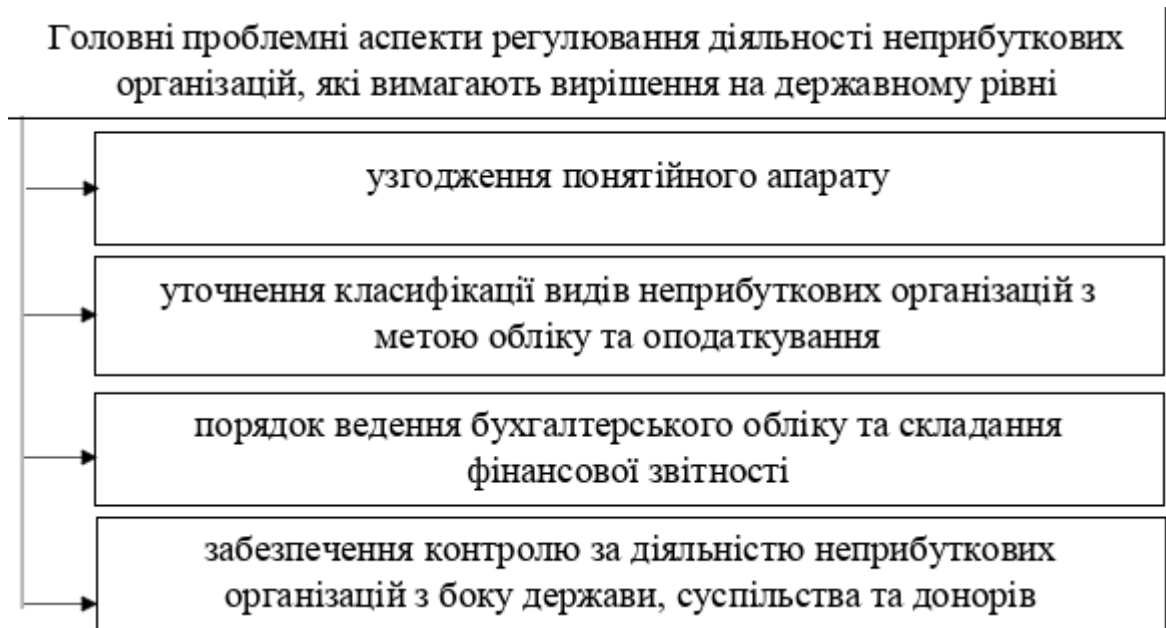

Рис. 3.2. Головні проблемні аспекти регулювання діяльності неприбуткових організацій, які вимагають вирішення на державному рівні

У Законі необхідно зазначити:

- найперше й основне – це загальне поняття некомерційної (неприбуткової організації);
- питання створення цієї організації;
- реєстрація (порядок оформлення відповідного статусу);
- порядок ведення загальнодержавного реєстру некомерційних організацій;
- припинення діяльності, розпуск і ліквідація;
- дозволені законом цілі і види діяльності;
- обов'язкові вимоги до внутрішніх нормативних документів некомерційних організацій;
- внутрішній контроль і звітність (обов'язки і відповідальність органів управління і членів організації);
- систему заборон – як внутрішніх, так і зовнішніх;
- питання саморегулювання;
- допустимість економічної діяльності, зокрема такої, що приносить прибуток, для виконання поставлених перед некомерційною організацією

цілей;

- систему пільгового чи звільненого оподаткування діяльності некомерційних організацій;
- структуру оподаткування діяльності, що дає прибуток;
- звітність і гласність некомерційних організацій;
- види юридичної відповідальності та конкретні санкції за порушення законодавчих вимог.

Враховуючи, що головною відмінністю неприбуткових організацій є те, що мета їх діяльності – це не отримання прибутку, то більш доцільно дотримуватися підходу, який покладений в основу Податкового кодексу України, а саме застосування терміну "неприбуткові підприємства, установи та організації". Але це визначення вимагає уточнення. В українському законодавстві бюджетні організації та громадські організації віднесено до однієї статті закону як організації неприбуткові, оскільки і ті, й інші не мають прибутку.

Економічна сутність даних організацій відрізняється, а саме бюджетні (державні) неприбуткові організації створені за рішенням нормативних актів публічної влади та фінансуються за рахунок бюджетних коштів, а громадські (недержавні) організації створені на засадах добровільності та є юридичними особами, що підпорядковуються законодавству приватного права. Отже, з метою державного регулювання необхідно виділяти такі види неприбуткових організацій: неприбуткові організації публічного права та неприбуткові організації приватного права.

На основі описаного вище вважаємо, що з метою ґрунтовнішого відзначення, поділу неприбуткових організацій доцільною буде їх класифікація згідно з ознаками, наведеними на рис. 3.3.

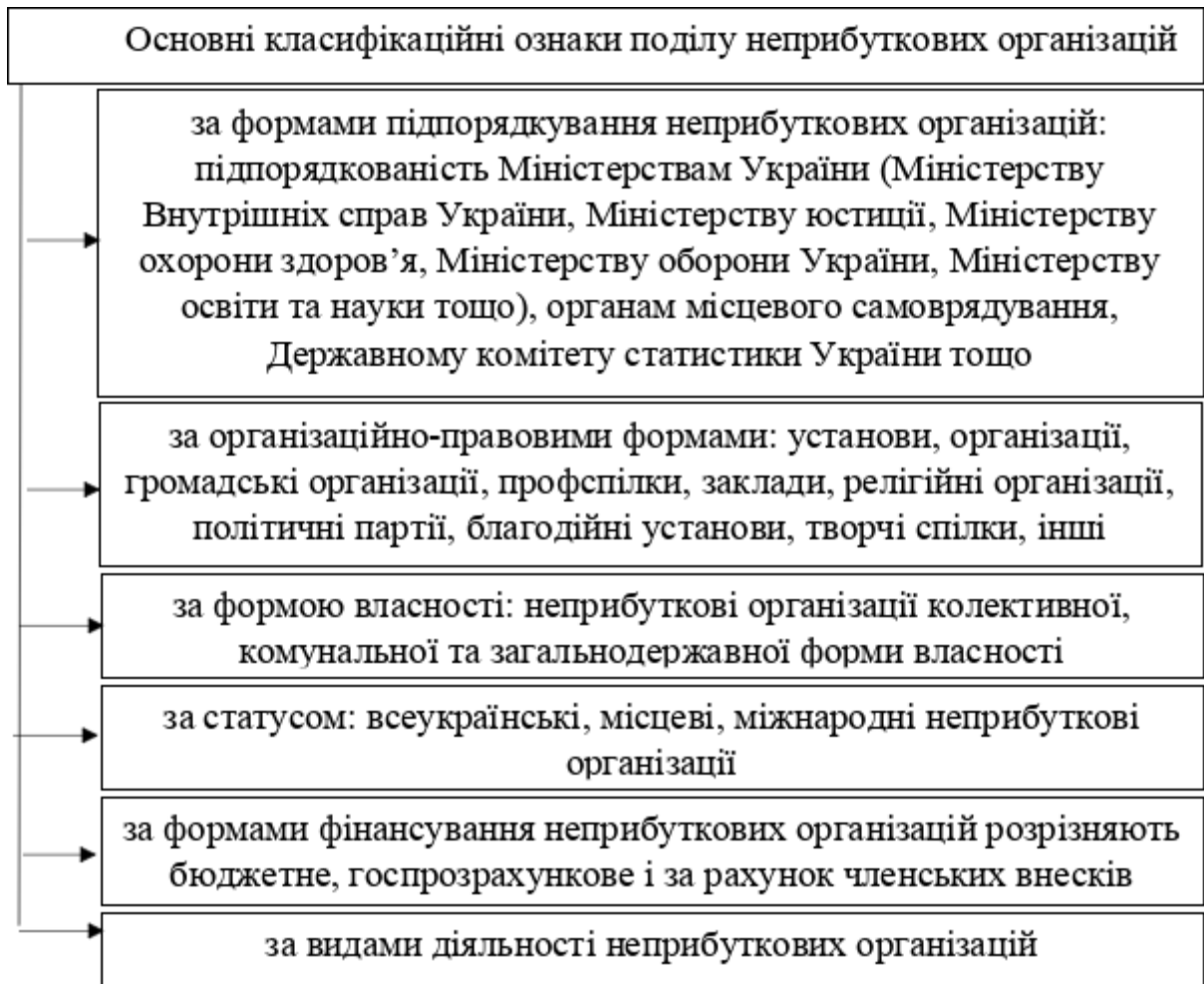

Рис. 3.3. Основні класифікаційні ознаки поділу неприбуткових організацій

Суттєвою проблемою є те, що в Україні не передбачено спеціальних способів виявлення відхилень неприбутковими організаціями від цільової спрямованості їх діяльності, державних органів і способів публічного контролю за діяльністю неприбуткових організацій не існує. За умови відсутності державного органу, прямими функціями якого є контроль діяльності неприбуткових організацій, зацікавлені члени громади та засоби масової інформації мають взяти на себе функцію забезпечення законності та цільової спрямованості їх діяльності. Із метою забезпечення належного контролю в Україні має бути розроблена система звітності неприбуткових організацій, яка забезпечить відкритою інформацією про діяльність неприбуткових організацій всіх зацікавлених користувачів, перш за все державу, донорів та суспільство.

Надати державі, донорам і суспільству відомості для визначення відповідності діяльності неприбуткових організацій меті та завданням, зазначеним у статутних документах, має відкрита, достовірна, повна інформація. Таку інформацію має забезпечити фінансова звітність неприбуткових організацій. В Україні основною формою звітності неприбуткових організацій є Звіт про використання коштів неприбутковими установами й організаціями. Звіт про використання коштів неприбутковими установами й організаціями формується за правилами, встановленими ст. 48 ПКУ, та подається неприбутковими організаціями до органів державної податкової служби незалежно від того, провадив такий платник податку господарську діяльність у звітному періоді чи ні.

Згідно з п. 46.2 ст. 46 Податкового кодексу України платник податку на прибуток повинен подавати разом з відповідною податковою декларацією квартальну або річну фінансову звітність (крім малих підприємств) у порядку, передбаченому для подання податкової декларації. Згідно з Законом № 996-XIV "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" порядок ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності про виконання бюджетів та госпрозрахункових операцій бюджетних установ встановлюється Державним казначейством України відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку за погодженням з Міністерством фінансів України.

Недержавні неприбуткові організації, як і всі юридичні особи, зобов'язані вести бухгалтерський облік, керуючись Законом № 996-XIV, положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та іншими нормативно-правовими актами щодо ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. Проте національні стандарти бухгалтерського обліку орієнтовані на підприємства, які здійснюють підприємницьку діяльність. У той час як навіть якщо неприбуткові організації здійснюють підприємницьку діяльність, то отриманий прибуток вони повинні спрямовувати виключно на виконання основних завдань своєї діяльності.

Означені аспекти викликають на практиці проблеми з визнанням активів, зобов'язань, власного капіталу та відображення їх в обліку та фінансової звітності недержавних неприбуткових організацій, що впливає на достовірність та правдивість інформації, яка відображається у їхній фінансовій звітності. Згідно з п. 6 ст. 6 Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" міністерства, інші центральні органи виконавчої влади у межах своєї компетенції відповідно до галузевих особливостей мають розробляти на базі національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку методичні рекомендації щодо їх застосування.

На сьогодні для деяких видів неприбуткових організацій, більшою частиною державних неприбуткових організацій, розроблено такі методичні рекомендації, які слугують зручним допоміжним матеріалом при організації та веденні бухгалтерського обліку цих юридичних осіб. Однак для недержавних неприбуткових організацій такі рекомендації не розроблялися. Тому при організації та веденні бухгалтерського обліку вони повинні керуватися лише нормативними документами, які орієнтовані на підприємства, які здійснюють підприємницьку діяльність.

Застосування таких організаційно-методичних документів на практиці призводить до виникнення багатьох проблем і суперечностей, що не може не вплинути на якість фінансової звітності неприбуткових організацій, яка покликана задовольнити її користувачів (державу, донорів і суспільство) інформацією про законність та цільову спрямованість діяльності неприбуткових організацій.

ВИСНОВКИ

Комплексне дослідження відносин держави із неприбутковими організаціями дало змогу визначити практичні рекомендації з удосконалення механізмів державного регулювання неприбуткових організацій в Україні. Поставлену у дослідженні мету досягнуто, основні завдання виконано. Відповідно до цього отримані такі результати:

1. Під терміном "громадянське суспільство" сьогодні розуміють суспільство громадян з високим рівнем економічних, соціальних, політичних і культурних рис, яке утворює з державою розвинуті правові відносини, суспільство рівноправних громадян, що не залежить від держави, а взаємодіє з нею для суспільного блага. Головними ініціаторами організації такої взаємодії суспільства і держави виступають ІГС. Усе розмаїття ІГС має свою, визначену місію, яка полягає у повноцінному вираженні або захисті інтересів громадян. Здійснити своє суспільне призначення "третього сектору" може у плідній співпраці з державою, адже відносини і взаємовпливи громадянського суспільства та влади, як підсистем єдиної соціальної системи, є визначальними у забезпеченні демократичного розвитку країни.

Неприбуткові організації в Україні співпрацюють з державними органами влади, громадськістю, комерційними організаціями для розв'язання актуальних економічних, соціальних та екологічних проблем, надають громадянам широкий спектр товарів і послуг.

2. Основним інструментом державного регулювання діяльності неприбуткових організацій є фінансова підтримка неприбуткових організацій з боку держави, яка передбачає регулювання та контроль за ефективністю використання коштів і дотриманням вимог сталого розвитку, згідно з якими будь-яка економічна діяльність повинна здійснюватися з урахуванням економічної рентабельності, соціальної ефективності та збереження й охорони навколишнього природного середовища. Важливою інструментом стимулювання розвитку неприбуткових організацій є створення відповідних

умов для зацікавленості юридичних та фізичних осіб у підтримці діяльності неприбуткових організацій.

3. Зарубіжний досвід показує, що неприбуткові організації на складних етапах розвитку держави, особливо у перехідні періоди, перебирають на себе соціальну функцію, спрямовуючи енергію громадян на творчу діяльність, і тим самим знижують соціальне напруження. У розвинених країнах держава все частіше передає неприбутковим організаціям частину своїх функцій. Передача функцій третьому сектору також відповідає вимогам подальшої демократизації управління суспільством. Роль неприбуткових організацій у сприянні сталому розвитку суспільства посилюють процеси, притаманні третьому сектору в усіх країнах світу, а саме міжнародна кооперація, глобалізація, комерціалізація, професіоналізація та бюрократизація громадських організацій.

4. Сьогодні в Україні діють десятки тисяч неприбуткових організацій. Найбільше в Україні налічується органів державної влади (93952) та громадських організацій (88882). У складі органів державної влади найбільше комунальних підприємств. Протягом останніх років спостерігається скорочення кількості органів державної влади, у першу чергу за рахунок зменшення кількості державних органів влади, внаслідок проведення адміністративних реформ та реформи децентралізації.

5. В Україні діяльність неприбуткових організацій регулюється багатьма законами, наприклад: «Про громадські об'єднання», «Про свободу совісті та релігійні організації», «Про гуманітарну допомогу», «Про благодійництво та благодійні організації» тощо. Проте, нормативно-правова база, що регулює діяльність неприбуткових організацій в Україні, має низку дискусійних питань та потребує вдосконалення для їх вирішення. Наявні проблеми у вітчизняному законодавстві переважно пов'язані з відсутністю профільного закону стосовно регулювання діяльності неприбуткових організацій, а також спеціальних рекомендацій відносно організації та ведення обліку в некомерційних організаціях за різними їх видами.

6. Україні необхідно прийняти ряд нормативно-правових актів, які б сприяли зміцненню авторитету неприбуткових організацій в Україні. У першу чергу потрібно прийняти профільний закон, який би визначав правовий статус і врегульовував діяльність неприбуткових організацій. Перспективним є імплементація міжнародних норм у нормативно-правове поле України задля посилення і прискорення процесу демократизації та формування громадянського суспільства в Україні. Необхідно також продовжувати роботу з удосконалення оподаткування діяльності неприбуткових організацій. Важливість цього питання пов'язана з тим, що джерела фінансування неприбуткових організацій є обмеженими, що перешкоджає їх розвитку і здатності надавати соціальні послуги. При формуванні заходів з удосконалення оподаткування діяльності неприбуткових організацій доцільно скористатися досвідом зарубіжних країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Афонін Е. А., Гонюкова Л. В., Войтович Р. В. Громадська участь у творенні та здійсненні державної політики. – К.: НАДУ, 2006. 160 с.
2. Бесчастний В. М. Громадські об'єднання в Україні. Київ : Знання, 2007. 415 с.
3. Білецький В. С. Громадські організації та їх роль у житті суспільства. Зовнішня та безпекова політика України: 2000/2001. Річна аналітична доповідь Центру миру, конверсії та зовнішньої політики України. Київ, 2001. С.15
4. Білецький В. С. «Третій сектор»: реалії сьогодення та виклики майбутнього : тези міжнародної наукової конференції "Громадянське суспільство і соціальні перетворення в Україні". Львів, 13-15 грудня 2001. Львів: видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка. С. 99–102.
5. Бондаренко Ю. Р. Методологические подходы к оценке эффективности деятельности некоммерческих организаций в новых социально-экономических условиях. Сборник научных трудов СевКавГТУ. Серия "Экономика". 2005. № 1. С. 25–31.
6. Височан О. О. Небюджетні неприбуткові організації в Україні: поняття, класифікація, законодавче регулювання. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2017. Вип. 3. С. 142–147.
7. Вінніков О. Ю. Державне фінансування організацій громадянського суспільства. Як запровадити європейські стандарти? Київ. : Агентство «Україна», 2010. 224 с.
8. Гаєва Н. П. Громадські організації в Україні: критерії класифікації. // *Часопис Київського університету права*. 2017. № 4. С. 61–65.
9. Гілета О. П. До питання критеріїв ефективності неприбуткових організацій . *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. Вип. 15. 2009. С. 245–259.

10. Гололобов С. М. Правові засади діяльності громадських організацій у ЄС: національно-культурний аспект. // Публічне адміністрування: теорія та практика. 2017. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2017_2_3 (дата звернення: 06.11.2020)

11. Господарський України від 16.01.2003 № 436-IV URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page2>. (дата звернення: 06.11.2020).

12. Гребенюк Б. О. Теоретико-методологічні підходи до розкриття термінів "громадянське суспільство" та "громадськість". // *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 12. С. 125–131.

13. Громадські організації у дискурсі демократизації суспільства : монографія / редкол. : В. П. Бех (голова), Г. О. Нестеренко (заст. голови) [та ін.] ; за наук. ред. В. П. Бега / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, НПУ імені М. П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. 680 с.

14. Громадянське суспільство: проблеми і напрями інституційного розвитку : навч. посіб. / уклад. : Ю. П. Сурмін, Т. П. Крушельницька, В. В. Карлова [та ін.] ; за заг. ред. Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2008. 56 с.

15. Гура Н. О. Неприбуткові організації в Україні: особливості діяльності та класифікація. // *Економіка України*. 2012. № 8. С. 23–31.

16. Державне фінансування організацій громадянського суспільства. Як запровадити європейські стандарти? / О. Ю. Вінніков, Д. С. Ковриженко, М. В. Лациба та ін. Київ. : Агентство «Україна», 2010. 224 с

17. Європейська конвенція про визнання про визнання юридичними особами міжнародних неурядових організацій // Інформ.-пошук. Система із законодавства України «Право. Версія Проф». URL: <http://www.akros.com.ua/menu/view/itemId/23>. (дата звернення: 06.11.2020).

18. Звіт про діяльність профкому працівників у 2017 році. Первинна профспілкова організація Київської дирекції залізничних перевезень. 2018. С. 5.

19. Звіт про діяльність профкому працівників у 2018 році. Первинна профспілкова організація Київської дирекції залізничних перевезень. 2019. С. 4.

20. Звіт про діяльність профкому працівників у 2019 році. Первинна профспілкова організація Київської дирекції залізничних перевезень. 2020. С. 4.

21. Зозуляк О. І. Проблематика застосування термінології під час дослідження непідприємницьких юридичних осіб. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 4. С. 79–82.

22. Ільїна М. Комерціалізація діяльності неприбуткових організацій : проблема чи перспектива? // *Економіка та держава*. 2010. № 3. С. 14–16.

23. Ільїна М. В. Соціально-економічна роль некомерційних організацій у забезпеченні сталого розвитку суспільства. // *Міжнародний науковий журнал "Механізм регулювання економіки"*, зміст №3, 2011.

24. Кобилянська Л., Гуляєва М. Організаційно-правові основи діяльності неурядових організацій: навч.-метод. посібник Чернівці: Чернівецький національний університет. 2012. 168 с.

25. Конституція України: прийнята на V сесії. Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. ВВР України. № 254к/96-ВР.

26. Котенко Н. В., Карпенко С. Г. Неурядові організації: поняття, види та джерела фінансування в умовах сталого розвитку. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2014. № 3. С. 71–81.

27. Крамаренко Е. Н. Правовой статус некоммерческих организаций. *Вектор науки ТГУ. Серія «Юридические науки»*. 2016. № 4(27). С. 54–58.

28. Мелех Л. В. Проблеми визначення поняття "неприбуткова організація" у термінологічній базі норм різних галузей права. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки*. 2015. № 827. С. 103–109.

29. Немеш А. М. Взаємодія міжнародних структур і неурядових організацій із громадським суспільством України в соціально-

комунікативному просторі. // *Держава та регіони. Серія : Соціальні комунікації*. 2018. № 3. С. 103–108.

30. Олійник Я. В. Проблемні положення методології та організації бухгалтерського обліку та фінансової звітності неприбуткових організацій // *Бізнес Інформ*. 2012. № 5. С. 234–236.

31. Оніщенко Н. М. Держава, громадянське суспільство та громадське життя: деякі аспекти розгляду. *Правова держава*. 2017. Вип. 28. С. 92–97.

32. Офіційний сайт Держаної фіскальної служби України. URL: <http://sfs.gov.ua/> (дата звернення: 06.11.2020).

33. Офіційний сайт Міністерства юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/> (дата звернення: 06.11.2020).

34. Офіційний сайт Центр Разумкова. URL: <http://razumkov.org.ua/> (дата звернення: 06.11.2020).

35. Офіційний сайт Інститут демократії імені Пилипа Орлика. URL: <https://idpo.org.ua/> (дата звернення: 06.11.2020).

36. Офіційний сайт Міжнародний центр перспективних досліджень. URL: <http://icps.com.ua/> (дата звернення: 06.11.2020).

37. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/> (дата звернення: 06.11.2020)

38. Паливода С. Стан та динаміка розвитку неурядових організацій України 2002–2009 роки : Звіт за даними дослідження / Л. Паливода, С. Голота. Київ : ТОВ Видавничий Дім «КуПол», 2010. 112 с.

39. Порядок ведення Реєстру неприбуткових установ та організацій, включення неприбуткових підприємств, установ та організацій до Реєстру та виключення з Реєстру : Постанова КМУ від 13.07.2016 р. № 440. Дата оновлення: 31.03.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440-2016-%D0%BF> (дата звернення: 06.11.2020).

40. Податковий Кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2766-VI. Дата оновлення: 01.03.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 06.11.2020).

41. Податкова політика та податкові стимули для недержавних організацій. URL: <https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2015/09/18.pdf> (дата звернення: 06.11.2020).

42. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2004 р. № 794-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text> (дата звернення: 06.11.2020).

43. Про політичні партії в Україні : Закон України від 05.04.2001 р. №2365-111. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14> (дата звернення: 06.11.2020).

44. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17> (дата звернення: 06.11.2020).

45. Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України від 23.04.1991 р. № 987-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12> (дата звернення: 06.11.2020).

46. Про професійних творчих працівників та творчі спілки : Закон України від 07.10.1997 р. №554/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 06.11.2020).

47. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України від 15.09.1999 р. №1045-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14> (дата звернення: 06.11.2020).

48. Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України від 05.07.2012 р. № 5073- VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17> (дата звернення: 06.11.2020)

49. Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності : Закон України від 22.06.2012 р. № 5026-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17> (дата звернення: 06.11.2020).

50. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку : Закон України від 29.11.2011 р. № №2866-111. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/2866-14> (дата звернення: 06.11.2020).

51. Про органи самоорганізації населення : Закон України від 11.07.2001 р. № 2625-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2625-14> (дата звернення: 06.11.2020).

52. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 14.11.2020 р. № 996-XI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 06.11.2020).

53. Про недержавне пенсійне забезпечення : Закон України від 09.07.2003 р. № 1057-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15> (дата звернення: 06.11.2020).

54. Потабенко М. В. Економічні умови функціонування громадських екологічних організацій в Україні в контексті євроінтеграції. *Вісник національного університету водного господарства та природокористування. Економіка: збірник наукових праць*. 2008. Частина 4. Вип. 4 (44). С. 439–444.

55. Ратцен Д. Правові основи діяльності некомерційних організацій в Центральній та Східній Європі // *Громадянське суспільство*. 2009. № 4 (11). С. 26–32.

56. Романів Є. М. Бухгалтерський облік і оподаткування неприбуткових організацій: особливості та порядок проведення в Україні // *Молодий вчений*. 2017. № 11. С. 1290–1294.

57. Самбук О. М. Взаємовідносини органів державної влади та інститутів громадянського суспільства як предмет наукових досліджень. // *Державне будівництво*. 2010. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2010_1_35 (дата звернення: 06.11.2020).

58. Серкіна Н., Швець В. Особливості обліку надходження і перерахування членських внесків у неприбутковій організації та їх контроль. // *Економічний аналіз*. 2013. Т. 12(4). С. 251–254.

59. Скуратівський В. А. Соціальна політика : навч. посіб. Київ : УАДУ, 2002. 262 с.
60. Статистичний щорічник Україна за 2019 рік. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm (дата звернення: 06.11.2020).
61. Стегній О. Екологічний рух в Україні : соціологічний аналіз. Київ: Видавничий дім «КМ Академія», 2001. 243 с.
62. Стойка А. В. Механізми ефективної взаємодії органів державної влади і громадських об'єднань на регіональному рівні : автореф. дис. ... канд. держ. упр. : 25.00.02 Донецьк, 2006.
63. Тищенко В., Ярмолицька О. Неприбуткові організації в Україні: нормативно-правове регулювання та особливості обліку і оподаткування. *Збірник наукових праць Державного університету інфраструктури та технологій. Серія : Економіка і управління*. 2019. Вип. 43–44. С. 131–143.
64. Третій сектор в Україні: проблеми становлення/ М. Ф. Шевченко (кер.авт.кол.), В. А. Головенько, Ю. М. Галусян та інш. Київ : Український ін-т соціальних досліджень, 2001. 173с.
65. Усаченко Л. М. Основні аспекти, форми та напрями взаємодії органів державної влади з неурядовими організаціями // *Державне будівництво*. 2008. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2008_1_49 (дата звернення: 06.11.2020).
66. Халецька А. А. Неприбуткові організації та їх значення в реалізації соціальної політики держави. // *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2010. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2010_3_12 (дата звернення: 06.11.2020).
67. Хмельюк А. В., Ломонос О. Ю., Фабриченко Т. В. Аналіз діяльності неприбуткових організацій: методологічний аспект. Економічний аналіз. Тернопіль, 2018. Том 28. № 4. С. 50–58.
68. Чернявська Л. Н. Суб'єктність міжнародних неурядових організацій у світовій політиці : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.04 Київ, 2007. 235 с.

69. Чуприна Л. М. Правові проблеми визначення поняття «неприбуткова установа та організація» в законодавстві України та інших країн. // *Часопис Академії адвокатури України*. 2011. № 4(13). С. 01–06.

70. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 06.11.2020).

71. Юлдашев С. О. Недержавні некомерційні організації як засіб подолання корупції у виконавчій владі // *Право.ua*. 2015. №1. С. 41–47.

72. Warner E. Public Financing Mechanisms and Their Implications for NGO Sustainability / E. Warner // *The 2008 NGO Sustaina*